

CONTROVERSE

de Al. Piru

MIRCEA ELIADE (I)

de SORIN ALEXANDRESCU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
ANUL XI — Nr. 10 (306) ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● Simbătă 9 MARTIE 1968

Desen
de BENEDICT
GANESCU

PE DRUM

Mihnea Gheorghiu

note și contranote

În 1892 apărea la Iași prima ediție în limba română a „Manifestului Partidului Comunist” după ce socialistii români publicaseră mai multe materiale de propagandă marxistă. La 26 martie 1894, F. Engels care se ocupa de ultima redactare a volumului III din „Capitalul” lui Marx, se scuză într-o scrisoare către P. Mușoiu că „nu izbutise încă să stăpânească atât de temeinic limba română” deși (într-o corespondență cu F. A. Sorge) observă că „incepe să se familiarizeze puțin câte puțin” și cu această limbă.

Respectul pentru specificul istoric al fiecărei națiuni, a animat pe toți clasicii socialismului științific. Lenin recomandase întotdeauna cu multă insistență, studiul istoric-economic al mișcărilor naționale, preocupat de specificul luptelor de clasă ale muncitorilor națiunilor asuprite din toate țările, inclusiv din Rusia țaristă.

Istorie, lingvistică, economie-politică; pentru fiecare dintre științele care pătrund în intimitatea spiritului nostru, stătem mai permeabili pe zi ce trece, fiindcă mijloacele de comunicare a ideilor exclud definitiv izolația omului de soarta vecinilor săi de pe același continent, sau de oriunde pe fața planetei noastre (despre care un cosmopolit zicea că seamănă cu o lacrimă a Creației), aparținând unor națiuni și credințe sau forme social-politice felurite.

Într-o singură jumătate de veac, forțe sociale de o amploare nemaiomenită s-au angajat în modificarea structurală a omenirii. Nimic nu mai seamănă cu ce am învățat altădată, sau aproape nimic. Popoare tinere vreme îndelungată de parte de curentul principal al istoriei exercită o tot mai puternică influență asupra evoluției vieții internaționale.

Odată, la Dakar, sub briza îndepărtată a oceanului care acoperă pintecele Atlanticului, un intelectual african, una dintre acele personalități ale culturii contemporane al căror nume reprezintă o parte vișoasă a procesului de înnoire a lumii noastre, îmi argumenta cu exemple din viața unor state noi, pentru ce revoluțiile de eliberare națională resping

teoriile care, exprimând interesele monopolurilor, proclamă națiunea drept o categorie socială depășită istoric și propun înlocuirea ei cu forme de „supraveghere” sau de „protecție” din partea unor mari națiuni cu „experiență democratică”.

Altădată, la Madras, un student mahomedan mi-a explicat pentru ce și-au dat foc, în piața primăriei, doi colegi ai săi, în cadrul unei manifestări publice la care asistasem înmărmurit. Ei protestau prin acest mijloc extrem, împotriva disprețului autorităților anglofone, față de limba multiseclară a națiunii tamile, vorbită de o populație de zeci de milioane. Acolo, pe țărmul marelui Golf Bengal, nu departe de Ceylon, am cunoscut ciudatul martiriu pe care o simplă „problemă filologică” îl mai putea provoca în vremea noastră. Dar de bună seamă, că nu numai asta era problema pe care un tineret dornic de reforme democratice o ridica în acest chip greu de înțeles de mine, cel născut pe alt continent.

Un amurg violaceu, cum nu arată decît cerurile binecuvîntate de Crucea Sudului, învăluia pe interlocutorul meu un indio care se înșoia în colonia lui de muncă pe puntea unui vas anarhic, urcînd pe fluviul Parana. Acel bărbat, obosit de o lungă cale, făcea parte dintr-o organizație patriotică revoluționară, care „căzuse” în întregime, într-un moment de criză politică, înregistrat la timpul său de presă internațională. El socotea că pe dinșii lecția acelei înfrîngerii era învățat să-și elaboreze pe viitor, linia, etapele și formele de luptă, în concordanță cu istoria și cu interesele poporului lor și nu „după ureche”. Zicînd acestea, puștia dintr-un trabuc lung și negru, din care se vind cu mănunchiul în porturile sudamericane. Era un miner comunist, credincios patriei sale de sub constelația tropicală de mizăzi. La despărțire a tinut să-mi repete, încîntat, „definiția politică” reținută de dînsul din conversația noastră: patria este

(Continuare în pagina a 7-a)

TRAIAN IANCU

Ceas de vrajă

Din a cîntecelor vrajă, mi-am făcut fintini
în stele.
Apei lor, de vreme-naltă, să-i gust doru-n
ceasuri rare
Să-mi alin, în piept, o sete, taina visurilor
mele.
Ce mă poartă-n nesfîrșire, ca un vînt
umblînd pe mare.

— Cine umblă?... Cine-i vîntul și fintiniile
baladei?...
Cine e lumina vie din lucefării cascadei
Ce din suflet se revărsă, vremii mele scut
să-i fie?...
Cine arșița ne-alină?... Cine-i taina-n
poezie?...

— Crinii albi, ce în amurguri, dau
mireasmă în izvoare,
Dragostea de țară este!.. Ce ni-i drag și ce
ne doare!..
Tot ce împlinim din visul, ce ni-l-au lăsat
străbunii,
Tot ce crește-n lutul țării, nu în umbra
-nșelăciunii!..

Ochiuri de pădure verde, și brîndușile
pădurii!..
Tulnicile ce sunară, cînd au dat năvală
furi!..
Codrul cu gorunii falnici și cu zvon din
frunză-n frunză,
Sufletul nostru în toate-i!.. Dragostea să
ne-o pătrînză!..

Stau la stat cu voievozii, azi, pe vatra mea
bogată,
Și pe cerul plin de stele, țara mi-i cu
fruntea-naltă!..
Cu fintini de apă vie, țîșnitoare și aprînsă,
Cine vrea, să bea în pace, că-i mireasmă-n
ea ne-vînsă!..

Am deschis demult izvoare către lumea ce
ne știe,
Și-n cristale cîntătoare, bem un vin cu
cine-i place
Ca să guste omenia, românească omenie,
Trandafir al omenirii, vrajă, foc din cer
și pace!..

DISTINGUO

TRIPTIC SCRITORICESC

Despre trei scriitori de seamă ai celei de a doua perioade mai însemnate din istoria literaturii române, se vorbea încă din epocă, asociindu-i ca tip omenesc. Aparținînd generației imediat de după primul război mondial, ei se numeau Ion Barbu, Camil Petrescu, George Călinescu. Scriau tustrei versuri, dar Barbu se va declara matematician, Camil cultivă mai ales scena ca autor dramatic, iar Călinescu își afirmă complicația vocația critică, la care nu consimțea.

Înfățisarea fizică le era de asemenea deosebită. Înalt și trupeș, poetul Jocolui secund, dolicelel brun, își lăsa de cu vreme mustații de morsk, ca să-i acopere dinții mincinoși de carii premature, proiecta la su-părare ochi mari de pucioasă, care păreau mai puțin să privească și mai mult să atențeze la lumea exterioară, înaintînd pe strada laterală cu mișcarea atentan-tă a umerilor din vestimintele desfăcute în părți.

Autorul Sufletelor Tarii era însă scund, puțin la trup, dar nervos, iute și ascuțit ca un piper, deși de complexiune delicată între blond și castaniu, avînd ochi mici, verzi de nuanță fosforică, al căror vibronism luminos, pînditor sau alarmat, căuta totdeauna și izbutea să-i compenseze azul pierdut în război.

Nici criticul Operei lui M. Eminescu nu era mai înalt, doar o corolenă pronunțat abdominală, din-du-i de tînr poate știrea ticăloasei hidropizii, care a-vea să-l răpească pînă la urmă, îi impunea mișcări curbe, episcopale, mai avînd în comun cu prelații felul circular de a-și purta ochii lui muzeali, ochi negri, frum-oși cîi suferințar fizică și ideea de performanță crea-toare nu-i încruntaseră definitiv, după cum îi strîne-seră și buzele nemădăsinse de umorul din tinerete.

Cu toată neasămănarea literară și somatică, contra-fii epocii îi asociu în mîntea lor fără să ezite. Ion Barbu, Camil Petrescu și George Călinescu, deși fie-care cu certe posibilități obiective, ca să poată fi văzuți la un loc, erau cîștirea în viața curentă tîrii humorale. Reacționar la împrejurări obișnuite dis-proporționate, surprinzător și violent. Intoleranți pe moment, deveneau în momentul următor liniștiți și prietenoși. De aceea relațiile cu prietenii li se sînc-pau repeta, neîntrerpîndu-se însă niciodată definitiv.

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pag. a 2-a)

CAROL POP DE SZATMARY

„Intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul în Alba-Iulia”

SĂPTĂMÎNA

DEPLINA ADEZIUNE

Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 1 martie 1968 și-a găsit un profund ecou în rîndurile scriitorilor noștri, în rîndurile întregii noastre intelectualități. Alături de întreaga națiune, scriitorii de toate generațiile își exprimă deplina lor adeziune la Hotărîrile Plenarei Comitetului Central, expresie clară a politicii Partidului Comunist Român — politică pusă în slujba intereselor fundamentale ale poporului, ale socialismului, ale păcii.

După cum se știe, Partidul Comunist Român a depus și depune permanent o susținută activitate în vederea întăririi coeziunii mișcării comuniste și muncitorești, în vederea promovării unității de acțiune a tuturor forțelor anti-imperialiste, a tuturor forțelor care se afirmă pentru socialism, pentru pace, pentru progres. Politica internaționalistă neabătută, poziția partidului și statului nostru în problemele internaționale, în problemele privind unitatea de acțiune a mișcării comuniste și muncitorești, a tuturor forțelor progresiste ce luptă împotriva imperialismului, pentru socialism și pace a fost expusă limpede într-o seamă de documente de excepțională importanță, larg cunoscuți și apreciați, atât în țară cît și peste hotare. Congresul al IX-lea al P.C.R., Sesiunea Marii Adunări Naționale din iunie 1967 consacrată dezbaterii problemelor de politică externă a partidului și statului nostru, Conferința națională a Partidului Comunist Român ce a avut loc la sfîrșitul anului trecut au constituit momente însemnate, cînd poziția partidului nostru în problemele unității mișcării comuniste și muncitorești a fost amplu expusă, multilateral dezbătută și unanim aprobată.

sau altuia al luptei anti-imperialiste, al luptei pentru socialism și pace, nu poate și nu trebuie să constituie o piedică în calea coeziunii mișcării comuniste și muncitorești. E necesar, dimpotrivă, să extragem clar din această diversitate de opinii acele elemente pozitive, acele învățămînte capabile de a contribui la întărirea unității frontului anti-imperialist. Animat de aceste convingeri, partidul nostru a hotărît să participe la întrînirea consultativă de la Budapesta. „Partidul Comunist Român — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — a hotărît să participe la Consfătuirea consultativă de la Budapesta cu dorința de a contribui împreună cu alte partide la găsirea celor mai bune căi pentru normalizarea relațiilor între partide, pentru pregătirea în spiritul cel mai democratic a unei consfătuiri mondiale care să ducă la întărirea unității mișcării comuniste și muncitorești. Aceasta se poate realiza numai pornind de la principiile marxist-leniniste ale egalității depline între partide, ale respectului independentei fiecărui partid, ale neamestecului în treburile interne, ale respectului reciproc, ale dreptului fiecărui partid de a-și elabora linia politică corespunzătoare condițiilor din țara unde își desfășoară activitatea”.

După cum este cunoscut, la Consfătuirea consultativă de la Budapesta în ciuda asigurărilor date anterior, a fost pusă în discuție politica unor partide frățești, inclusiv a partidului nostru. Cu toate eforturile depuse de către Comitetul Executiv al Comitetului Central precum și la Budapesta de către delegația partidului nostru, nu s-a ajuns la dezprobarea atacului împotriva delegației române și nici la exprimarea dorinței ca în viitor să nu se întreprindă vreun atac împotriva vreunui partid frățesc, prezent sau nu la Consfătuire. Partidul nostru, potrivit poziției sale principiale, consecvent liniei sale de a nu participa sub nici o formă la acțiuni ce implică atacarea sau condamnarea altor partide, acțiuni care au drept consecință adîncirea divergențelor dintre partide a hotărît să nu mai ia parte la Consfătuire în continuare.

„I”

(Continuare în pag. a 7-a)

Artistul poporului Radu Beligan a publicat de curând o carte, **Pretexte și subtexte**, pe care criticii literari n-o discută. Actuala mea controversă e implicită, fiindcă în afară de actor și om de teatru, descopăr în autor un remarcabil scriitor, un fin intelectual, un om de idei și de gust, un amabil ironist și, ceea ce se va recunoaște că nu e chiar atât de obișnuit, un moralist.

Incere să-mi amintesc unde l-am văzut întâia dată pe acest distins coleg de generație care în 1938 (la douăzeci de ani, îndată după terminarea liceului) făcea să apară la București un volum de versuri cu titlul **Iniția spovedanie** și cu care mă întâlneam pe aceeași pagină în nr. 15 din 9 aprilie 1939 al hebdomadarului Ieșan condus de G. Călinescu Jurnalul literar.

CONTROVERSE

de Al. Piru

Insemnările unui actor

Imposibil să-mi aduc aminte exact. Îl cunoașteam însă încă înainte de a-l vedea, știam că e un posedat de demoul comical și curind am avut prilejul să-l observ pe scenă, unde ceea ce m-a auzit de la început era sobrietatea, extraordinara disciplină a mijloacelor, discreția, naturalitatea, simplitatea și eleganța, mimica absolut interioră, perceptibilă mai mult auditiv decât vizual. Cred că acest lucru l-a determinat pe Camil Petrescu, al cărui simț auditiv suferise un accident, să spună că Radu Beligan este „un mare semn de întrebare”. Nu era un semn de întrebare, ci un mare talent, de la primii pași și până astăzi.

Dar nu actorul e în chestiune aici, ci însemnările lui despre teatru, roluri, cărți, măști și personaje, reflecțiile unui intelect întrebător, pasionat de inteligențierea sa, căutător neobosit de modalități artistice superioare, în arta atât de dificilă a interpretării dramatice. „Comedia, zice Radu Beligan, e un pionaj al lucidității în concret”. Un pionaj al autorului, dar și al interpretului, care joacă bine în măsura în care înțelege și materializează înțelegerea sa. Înainte de a înfrunta publicul, actorul dialoghează cu cartea, fiindcă, susține autorul, lector de un spirit critic acut, „într-o carte trebuie să te aroni, s-o supui la un interogatoriu, s-o somezi cu creionul în mână, fiindcă ea trebuie să-ți aprindă curiozitatea, să-ți incurajeze minia să-ți forțeze conștiința. Singurul fel de a apăra cartea e să o atacăm”. Și Radu Beligan ne arată cum, citind în acest fel Revizorul lui Gogol, a elaborat unul din marile lui roluri, rolul lui Hlestakov. A sfârșit prejudecata că un actor comic nu poate interpreta roluri tragice, jucind magistral pe Tuzenbach din *Trei Surori* de Cehov. A egalat prin exercițiul lucidității pe Jean Louis Barrault în Berengier din *Rinocerii* lui Eugen Ionescu. Refuzând comedia exterioară, Radu Beligan caută structura intimă a eroului, convins că în scenă „personajul are propriul său metabolism”.

În general, Radu Beligan e lipsit de ideosincrazii și

are o înțelegere largă pentru toate formele de teatru de la Eschil până la Samuel Beckett. O înțelegere nuanțată, cum rezultă din caracterizarea teatrului lui Bernard Shaw, pe care-l vede „născut dintr-o anumită jenă morală, din ironie, din paradox” și cărui îl impută absența unui „moment de neliniște, de durere”. O mică exagerare în se pare protestul în legătură cu afirmația culva: „poporul nostru nu e brechlian”. „Această frază, replică Radu Beligan, „săde bine în vocabularul papușilor, dar nu al unui om de cultură”.

Nu am de gînd să intru în contradicție cu Radu Beligan în privința literaturii române, despre care, de asemenea, are în genere opinii judicioase, pomenind adesea pe Caragiale, Argeșii, Sadoveanu, Lucian Blaga, Camil Petrescu, Ion Barbu, G. Călinescu și

alții. La Caragiale impresia este totuși că se apasă prea mult pe spiritul satiric, stimulator la revelații, pierzându-se din vedere, de dragul lozincii că în teatru „cuvintele și gesturile sint... revolve încercate”, faptul că atitudinea dramaturgului față de personajele sale e în măsură egală de simpatie, căci dacă totul ar fi blamabil și n-ar mai exista caricatură, n-am mai avea de ce să ridăm. Ne somează să acționăm inofensivă formulă „C'est ça!” Modul în care actorul Radu Beligan însuși a interpretat eroi ca Rică Venturiano, Agamemnon Dandanache, Catidatul n-a fost niciodată de natură a stîrni minia spectatorilor.

Autorul are o mare prețuire pentru omul de teatru Victor Ion Popa, regizor ingenios, unul din profesorii săi. (Îmi amintesc că într-un rând, n-a arătat să se poșibilității de a sugera o altitudine doar prin felul cum te așezi pe scaun; iar altă dată n-a demonstrat vreme de două ceasuri infimitele nuanțe care compun substanța *Liceri*). Ca dramaturg l-a plăcut însă mai mult Mihail Sebastian, a cărui piesă *Steaua fără nume*, reprezentată sub numele fictiv Victor Mincu, l-a făcut să se ducă la Galați spre a căuta pe presupusul autor. E de înțeles ca un actor să-și memoreze rolurile de succes și să acorde autorilor jucăi de el un plus de simpatie. Așa se explică probabil că un autor net superior lui Mihail Sebastian cum e Camil Petrescu e gustat nu pentru vreo din piesele lui, ci pentru *Fatul lui Procaș*. (Mă presunam printre cei care apreciază pe rezigatorul actorului Liviu Ciulei, a cărui apărare o ia pe bună dreptate Radu Beligan, totuși nu pot să nu-mi exprim regretul că Liviu Ciulei a preferat Danton al lui Georg Buchner, lui Danton de Camil Petrescu). Nu ești să aleg între *Capul de rățoi* și orice din comedie lui Sebastian, piesa lui G. Ciprian, pomenită în această lucrare, proiect neterminat de supralicitatul Sebastian, dest. recent, *Capul de rățoi* a adus cel mai mare succes al Teatrului de comedie peste hotare.

Evident, directorul Teatrului de comedie n-are nici

o vină că în șapte ani de existență n-a reușit să lanseze nici un dramaturg de mare prestigiu și că a trebuit să se mulțumească doar cu autori de succes efemer sau cu producții de tipul *Prietenă mea Pix*. Inițiativa n-a lipsit. Iată justificarea cazului Teodor Mazilu, despre care însă noi credem că n-avea nici un talent.

„Îmi amintesc că în anii tinereții mele am asistat la o conferință (ținută de Ionel Teodorescu. Publicul venise exact cu sentimentul cu care se pășeste într-o sală de teatru în seara premierei, iar vorbitorul o știa foarte bine. El a făcut din ascultătorii interlocutori, cărora le-a imprimat cu inteligență și cu artă a mișcării răspunsuri scrișitoare, rezolvându-și bine-înțelese, ultimul cuvînt. Ipotezele se încrușeau, punctate cu umor și între două confruntări, ca un fel de pauză de respirație, reveneau, invariabil, confesiunile, amintirile, melancoliile, totul topindu-se după legile misterioase ale armoniei universale. Puterea, dulceața și farmecul conferințarului au fost atât de unanim respințite încît asistații n-au început să strige: Mai vorbește, mai vorbește... Iar Ionel Teodorescu a continuat reprezentanța... deși epuizase subiectul dizertației sale...”

„Pe scenă îmi place să fac gesturi care n-au nici o importanță, gesturile anonime ale fiecărui zile. Le consider cele mai interesante.”

„Un coleg care a încercat în tinerețe să-și facă drum în teatru parizian îmi evoca cu nostalgie acele vremuri.”

— Eh, ce frumoase eșecuri!”

„Cînd actorul, regizorul și actorul încează împreună cu entuziasmul marilor artiști, se face teatru. Cînd unul din ei vrea să predomine, se face spectacol.”

„Poate că suris rimează cu ris, dar sigur este că nu se potrivește.”

„Imprevisația este pentru un actor luxul memoriei.”

„Se zice: «am murit de ris, dar nu se zice: am murit de plîns». E probabil un elegia adus comediei.”

„Un bun actor trăiește pe scenă, fără să abuzeze de ea.”

„În artă e suficient e și pentru a-ți face un nume, dar îți trebuie o viață ca să-l păstrezi.”

Insemnările se încheie cu un binemeritat elogiu al celui care a scris, al inteligentului sarcasmei și al entuziasmului, al bistocului excepțional, măret pînă și în rătăcirile și distanțe penurice, care a fost neuitatul actor Ion Iancovescu „adrasa genului și a boemiei”. Ceva din ființa acestui neuitat profesionist al ironiei și al hazului superior a trecut fără doar și poate în actorul și scriitorul Radu Beligan, autorul detectabilelor *Pretexte și subtexte* prezente.

W T R A L U

Reportaj de buzunar

ZEII MURITORI

De tot seara și pînă dimineața se amestecă în tîmbarul mare fantomă cu domnul Emil Cimpeanu ne va răspunde la post de radio „Europa liberă”. Mi se dădeau orele 20,10 (simbătă) și 22,20 (duminică). Trebuie să fie un regal, ne spuneam. O să auzim lucruri neapomenite, poate o spovedanie, poate niște amintiri din copilărie, poate o severă autocritică, ori un val de calmomii în stilul cel mai agramat cu care sintem

de bani cu care plătim un aparat funcțional și încărcat și paralizant. O să răspundei că nu trimitem la timp și în condițiile cerute exemplare solicitate, dar faptul nu e adevărat. Avem recipise, hirtie cită vrei, în stare să justifice paraliza și indiferența aparatului ce dirijați.

Acum lucrurile acestea, trecute neaergă, ne-ar fi afectat mai puțin dacă nu s-ar întâmpla lucruri și mai bizare. Folosind unele dispozii care privesc economia de hirtie, cu care sintem în total de acord, deși statisticele pe ultimele luni vă arătau că tirajul revistelor noastre este în creștere, cu o umitoare precizie, dv. ați hotărît reducerea tirajului *Lucașărului* cu 3000 de exemplare și asta, cînd? La apariția ultimelor două numere, cînd cererea pe piață, dacă ați avea răbdarea să știți și să aflați a fost furibundă? Nu e ceva ciudat aici? La gîndiți-vă bine...

Cerind explicațiile necesare prin Directorul Uniunii Scriitorilor, Traian Iancu asupra acestor anomalii am fost martorii unor lucruri de-a dreptul penibile. Timp de o jumătate de oră am fost purtați pe fir de la tov. Petrescu, la tov. Simion, care ne-a pasat tov. Grădinaru, atât de obișnuit. Și s-a făcut 8 și un sfert, s-a făcut 8 și douăzeci, ia-l pe Cimpeanu de unde nu-l! O fi răcit, ne-am spus, sîracul! Te joci cu gripa asta care a bîgat în pămînt atîta lume, chiar în America... Să-l păzească Dumnezeu! Pe la 20,30 stăvea și răcut miță de noi: Domnul Cimpeanu ne va răspunde săptămîna viitoare în cadrul *Tribunei* liber, buuun și așa! Ce-o fi, o!

În câteva convorbiri telefonice v-am spus unele greutăți pe care le întâmpinăm noi, cei de la „Lucașărul” în se privește primirea revistelor streine (care sesc tiraj și motorolice, fapt care trădează o curiozitate salutară a personalului dv. interesat de literatură), precum și lipsa de interes de a fi expediate exemplare din această revistă, peste graniță. Dacă pe dv. atenția cu care e privită publicația noastră peste fronturi vă lasă rec, pe noi nu ne lasă. Spunem acest lucru intrucit, în ce ne privește, prin Administrația Uniunii Scriitorilor vă lîvrăm importante sume

mal putea face față unei asemenea avalanșe de hirtie (care mai și atrîna pe deasupra), că funcționarii însărcinați cu munca aceasta ar fi rămas prea puțin în fața sarcinilor sperite, că faptul că „Lucașărul” ajunge uneori la Sinaia (110 km de București) marțea, este o chestiune regretabilă, dar posibilă, că dacă în orașul Brașov se trimit numai 5 (cinci) exemplare e un lucru bizar și așa mai departe... La arătările noastre că revista nu e difuzată în nici un fel în unele orașe mai mici, că în scoli, universități și în mediul sătesc ea este o raritate, tov. Popa ne-a propus o anchetă comună. Nu e nevoie de nici o anchetă comună, noi cunoaștem dezințesul *Difuzării* presei pentru „Lucașărul” și ne punem năruși întrebarea de unde vine această antipatie ca să nu-i spunem neglijența în serviciu? Păi dacă plătim 200.000 de lei anual ca să fim impozitați să ajungem la cititori, de ce nu ne lipșiți de colaborarea dv.?

Ar fi mai echitabil. Am evitat astfel să fim uitați în pachete masive prin gări (au fost zile cînd revista noastră nu a ajuns la chioscurile din Constanța, de pildă) și pentru ca tot dv. să încașați pentru retururi un procent ridicat, nedrept și tentant la mal-versațiuni.

Odată ajunși aici, cu cutitul la os, tînim seama că în direcția dv. sinteți cam mulți (telefonul și secretara), nu credeți că ar fi timpul să mai plecați unul dintre dv. și pe teren, să vedeți cum stau lucrurile și cum producție pagube și revistelor literare și prestigului dv. și așa destul de șifonat?

La revedere, E. B.

CONTEMPORANUL DIN ALT VEAC AL MARELUI EMINESCU s-a deslășuit din nou în revista studențiască *Amiteazu*. Iată ultimele pasageri ale năvălului Adrian Pănescu, suferind de gongerie intratabilă. La rubrica Ughi de la Ungheana, probabil, sub titlul *A deveni subiect, năvălul publicist e la de la Ana lui Manole și alungea la Calul Trojan*. Mărturisim că nici pînă astăzi nu ne-am amintit cum devine chestiunea, dar, mare-i Dumnezeu, să încercăm să descuțăm firul.

„Ce zice preopinatul? Preopinatul zice că în lumea noastră comunistă înlocuiește ferarhia. Buuun! Pînă aici e bine. După alia publicistului crede că revista obiect-subiect devine relația subiect-subiect, te descoperire e-pocă pe care ne grăbim s-o semnalam” și citează cazul Anei care s-a zidit singură în zidul lui Manole. Mă rog... Unde fardurile noastre se înceară de-a binelea din pricina profundei gîndiri filozofice a lui A. P. e acolo unde dă să scrie: „...Să fi fost Ana lui Manole din nou mamă a pruncului divin? Să fi purtat ea în sine mă-

ald subiect, provocînd serii de subiect, ajunși din nou în universul. Moartea ciobanului din Miorita este - nici mai mult, nici mai puțin - moartea unui subiect în favoarea altora ce nu s-ar putea manifesta, cită vreme el, acesta, marele, detine supremația.”

Gîndirea pănească atinge în acest pasaj înalțimi nebanuile, așa încît să aprim aici apocalipsa. Întrebarea rămîne: cine permise publicarea unor astfel de aberații care răpăsesc mințile tinere ale studențimii române?

Către revista „Lucașărul”

In „Gazeta literară” din 23 II 1968, Serban Cioculescu semnase un articol intitulat „Tu-

Agenda cenoctului „N. Labiș”

In Cenoctul „Nicolae Labiș” de luni 4 martie crt. au citit poezii Ion Tutunea și Marius Vulpe. In discuția care a urmat au luat cuvîntul Valeriu Oșteanu, Marin Tarangul, Teodor Pică, Vera Lungu, Iordache Florin, Sava Brezeanu, Mihai Cofas, Alexandru Dumitrache, Dan Cioclea, Sandu Dimitrie, Valeriu Pantazi.

Ședinta a fost încheiată printr-un cuvînt al lui Eugen Barbu.

Joi 7 martie la Liceul Matei Basarab în cadrul sezițiilor *Lucașărului* au citit versuri: OVIDIU HOTINEANU, ILEANA MALĂNCIOIU, ADRIAN BELDEANU, VALERIU OISTEANU, VIOLETA ZAMFIRESCU, MIHAI CRAMA, EUGEN BARBU.

Sezițiunea viitoare va avea loc joi, 14 martie ora 18,30 la Liceul Aurel Vlaicu.

Mărturisim fără jenă că asemenea lucruri nu se pot scrie în nici un fel și că obiectul care ridică blind capul și începe drumul său independent după trezirea a mli de rădăcini ne-a tume-fiat! Și pentru că sintem la capitolul baladă ce și-a zis marele gînditor A. P.? Ia să luăm puțin și Miorita s-o interpretăm, de unde următoarele corizațiuni.

„Moartea ciobanului din Miorita este în fond sinucidere. Celălăi doi sint minimele sale. El e omară pe sine cu ei. Devine subiect, mișcînd

sului cărturar umblat și prin cele sfînte — știe cum se numea mama autorului celebror „Confesiuni” — că Lazăr e un nume din Noul Testament, nu din Vechiul Testament. Invierea nu așa-zisa Invieră a lui Lazăr de către Isus...”

Tov. Cioculescu, foarte încredințat om al documentului, nu e la prima sa scăpare din vedere.

In același coloană, care învintese „Luca-

șărul” că a îndrăznit să publice opinia lectorului universitar Monica Lazăr despre ultima carte a lui Marin Preda, citiva semnatori spun că aceasta e un act de „periferie” literară o „secuvință” s.a.

Dumitru Micu, universitar el însuși, mai mare-n grad, e drept — e conferențiar! — serie, negru pe alb: „o anonimă am putea zice, căci cuprinsul descalicte semnată, în care cineva, dintr-o suburbie a celei mai plate istoriografii literare emite cu o suficiență teopasă, în disprețul bunei cuvînte

Urmasii zeilor tineri de altădată par să nu fie cu nimic mai prejos, cu toate că — precizarea se impune — sint pe lume zeii și... zeii, ca și muritorii și... muritorii. Zeu și muritor în același timp a fost, fără îndoială, la vremea sa, și azalecentul Marcel Proust, cînd s-a „jucate” și el de-a „Oracolul” (unul tipărit sub titlul englezesc „Confessions”) doar că răspunsurile sale sună — la 15 ani — zește: CALITĂȚILE PE CARE LE PREFERAȚI LA UN BARBAT: „Inteligenta, simțul moral”; CE I-DEIE AVETI DESPRE FERICIRE: „Să trăiesc în apropierea agrilor din preajma Bucureștilor”; CE NU PUTETI SUPORTA IN NICIUN CAZ: „Oamenii care nu simt ceea ce-i bucurie, care ignorază dulceața afecțiunii”; DEVAZ DVS. FAVORITA: „Una care nu se poate rezuma pentru că exprimarea ei cea mai simplă ar fi cea ce este frumos, bun, măret în natură”.

Zeii-muritori pe care i-am descoperit astăzi (și-ar fi stupid să le pretindem să albă neapărat fie și la 17-18 ani, calitățile lui Proust la... 15 ani) își pun altfel de întrebări și, implicit, dau altfel de răspunsuri (cele la o școală de specializare agrilor din preajma Bucureștilor). De exemplu: CE OBIECTE VĂ PLAC MAI MULT: „Bani”; „Patul de dormit”; VĂ PLACE MUZICA? PE CARE O PREFERAȚI: „Sint leșinată după cea usoară”; „Da, pic în melancolie cînd o aud”; VĂ PLAC SERIELE CU LUNĂ: „Îmi plac, dar nu prea le practic”; „Da, fiindcă luna „mulț” vede, dar nu spune”; „Mai e vorba? Eu sint înnebunită după chestii dintr-astea”; CE CINE PREFERAȚI SĂ VĂ PLIMBAȚI: „Cu un măgar cu două picioare”; „Cu un bărbat cu mulți bani și cu masină”; CE ESTE IUBIREA: „Iubirea este medicamentul orînde înțîm împotriva pieticii”; Școala în care se păstrează vîntul a două „nimite”; „Un vierme ce roade necințat, o inimă de fată și una de băiat”; CE ESTE GELOZIA: „Hrana dragostei. Sint înzestrată cu așa ceva și regret amaric”; „Un fel de stimulent al iubirii”; UNDE AȚI FĂCUT CUNOSTINȚA CU PERSOANA IUBITA: „La dans, în Ploiești”; „In Cismigiu, lîngă buturugă, la o bere rece”; „Între cele mai gingase flori”; „La restaurantul „Tomis” din Constanța”; „La coadă”; CE FEL DE OAMENI SIMPATIZAȚI: „Habar n-am”; „N-am preferințe”; „Înfiți care știu ce să ceară de la viață”.

Am mai scris despre toate acestea (folosind și citatele de mai sus), ca să suferez tipărită unor „Oracole” cu întrebări inteligente (pe cît de inteligente pot fi întrebările trase în tiraj mare), sperînd naiv ca măcar eventuala acuratețe a prezentării grafice să influențeze viitoarea acuratețe a răspunsurilor (inclusiv sensul auto-testului de asemenea tip). Dar... din păcate... pînă la ora actuală... s.a.m.d... NIMIC! Între timp, oracolele agramate, indecente, de maxim prost gust, circula pe sub bănci, prin ghioziada de vinilii sau infectează ascunse pe sub perna și saltele de internat scolar, sufletele unor tineri.

P. S. Transplantăm inimă, dar sper că nu se mizează și pe posibilitatea transplantării cîndva, a sufletelor (deși compania „Rand” anunță, printre „știrile viitorului” — ceea ce se va înfîpștii în deceniile următoare — și „folosirea de substanțe chimice (între anii 1980—2000) capabile să schimbe caracteristicile personalității”. Așteptăm pînă atunci?

MIHAI STOIAN

MELANHOLIA

Sostrea în palatul Prințului a ciudaților înăși făcu să crească numărul șoaptilor. Boerii își spuneau în urechi cuvinte cu multe înțelesuri și suneturi ciudate umblau slobode prin odăile muterilor. Se zicea că messerul Ottaviano e un gran diavol, fugit de pe la curțile occidentale, călându-și așlas aici, în locurile mai păguboase ale țării Rumânești, umblind cu tertipurii și vrăji, sucind mințile cui putea și cui nu. Unii îi văzuseră bagajele descărcate cu grija noaptea în curțile de taină: sfere armilare, planisfere, emisfere de Magdeburg, orgi de lemn, harfe, flaut, viole și laute florentine, un gravicembali, cârta cu grija la locul ce-i fusese destinat. Se vorbea despre balanțe și telescoape, despre saci cu plante misterioase ce umpluseră încăperile cu esențe secrete, despre telescoape prin care ucenicul lui Belzebut privea planetele din loggia Prințului ceasuri întregi. Messerul avea, după aceste știri de taină, balanțe hidrostatice, sfere de chihlimbar și magneți, toturi și șurubul lui Arhimede, vase butelii de Leyda, pendule cu pișigii, macarale miniaturale, candelabre magice și stele de piatră cu orau ascuse pe sub paturi, ceară specială de luminări, alifii și borcane, retorte cu spirit în care unii se juraseră că vrăjitorii ținea copii vii, născuți prematur, foetusi ciudați, plutind în jurul propriului lor ombilic, pășiri cu graiuri exotice ce vorbeau omeneste, formule cifrate scrise în limba arabă pe cartă pecora, toate tipărite cu literă mărunț, cancellaresca. Unii îl credeau ebreu, alții toscan, se spunea că de fapt este un grec fugit la Italia sau un francez urmărit pentru inversiuni. După câteva luni se găsiră oameni mai călătoriți care jurau că messer Ottaviano venea de la curtea Spaniei cu neștiute mesaje. Era fără îndoielă un om militar căzut în disgracie cu toată tinerețea lui și nu lipseau voci care să-l asigure pe ceilalți că streinul îi va ruina pe boierii pământeni pentru că știa să fabrice aurul în retortele lui. Cădărași, slugile și cei mituiți să-i afle tainele școarului sau spuneau adevărul, cine mai știe, decât numai că se aflase că nu doarme și că în fiecare zi se biclucă singur în chilăia dată de Prințese, făcându-și spinarea numai sînge, spinare la care Domnitorul privea cu bucurie printr-o ferestruică secretă. Toate se amestecau, unii sufereau pentru că hotărârile luate altă dată de Voia cu toții nu se mai luau decât în odaia de taină a exaportului și vocilor bătrîne ce dădeau sfaturi bune ctinda îi se răspundeau cu surisuri și ironii, cu o batjocură abia ascunsă de privirile și așa turburi ale Prințului. În puțină vreme, Evanghelina, cea care cu adevărat conducea treburile țării, asculta ea însăși de posefele și ciudațele învătări ale streinului. Messerul își cîștigă repede, cum era firesc, dușmani curți, alții vorbă să-l lingusească și el primi curtea lor fără să-și ascundă disprețul. Era un rex proditorum, o canalie sau un om divin soșit aici să scape curtea de spaimă? Cine putea să știe? La început el o cîștigă pe cea mai puternică, pe mama Prințului, arătându-și nedumerirea că la astfel de înălțate curte nu există nobili. Avea o gură spurcată, își ridea de totul și de toate, cu o ușurință cuceritoare, știa pe dinafară prosoapele în latineste, recitându-le în felul actorilor cunoscuți la acea vreme foarte puțin în București. Canalia se lăuda că văzuse multe carnavaluri la Urbino, terminând totdeauna prin a deplînge ocupațiile porcești ale boerilor pământeni ce nu știau plăcere vinătorii, a pescuitului și a câldriei. El nu mintula armele și nu făceau acele încântătoare giosiri, turnurii pline de frează, deia alte curți. Mincău în schimb și puneau carne pe ei și la o adică cine avea să apere măreția Prințului și haznaia lui mereu gata să umple buzunarii străine pentru peșcheșuri și dări? Unde erau oamenii de spirit și poezii? Unde arhitecții, unde astronomii? Femeia îl asculta uluită, nemernicul aducea foi și hîrtii ciudate, cărți legate în piele, îi vorbea despre măsurarea timpului și-i arăta învechite litere. Auzise despre Horologiumul lui Huygens? De ce nu dăduse încă fiului său cartea lui Newton: Philosophiae naturalis principia mathematica, tipărită încă din 1687? Arăta privirilor ei umite un barometru cu mercur inventat de Torricelli, procurat cu mare cheltuielă la Veneția, îi vorbea apoi jemeți despre Paracelsus, Pitagora și Galilei și ale sale Discorsi, despre Aristotel și Giordano Bruno. Erau în cuvintele lui și un amestec de devinație și multă yarietate, dar cum să nu înșeli o biată temătoare ființă a lui Dumnezeu căreia niciodată nu-i trecuse prin cap să cerceteze dacă era adevărat că stelele nu stau fixe în cer ca niște ținte și că în mijlocul lor Soarele veghează lumea, puțin îi pășea pînă atunci dacă lumea întreagă va pieri sau nu sub o ploaie de pietre magnetice ce vor curi pământul, strivind totul. Aberațiile constelațiilor erau lucruri noi pentru ea, muncind între acturi de închirieri de mine în cancelariile domnești, cu logofeți nespățați pe picior, cruzi, șireți, lacomi, gata s-o înșele cu minciunile lor. Sigur că nu citise Tratatul despre lumină și nu știuse pînă atunci nimic despre Delta și Tetragrama, despre colomele Joachim și Boaz, ori peoale lui Solomon și steaua numărului de aur. Fermecătorul îi amesteca pe toate într-un dulce basm, o tira pe ființa domnească în obscure calcule asupra timpului și o asigură că va ști cînd vor sosi relele și cortegiul năpăstelor, el care cunoscu pe Cavalieri Crucii, ai Arcei Regale și pe Principii Tabernacolului, ai Libanului și Ierusalimului, slujitori devotați ai Marei Arhitect ce va clădi lumea cu un coșpas de aur. Acest Aristot al curții valahe reuși s-o desparte definitiv de prezența femeilor ce nu știau nici să se spele cît erau neveste de boier, aruncind numai parfum peste jegul lor tradițional și o împinse spre practici mistice ce nimeni nu le știe pentru că ușile fură zăvorcite cu grije și paznicii ai bănezi muți ca mormîntul veghetă ca nimeni să nu pătrundă acolo unde messerul începu să domnească foarte curînd. Auzise, ea, Evanghelina, despre Sublimul Prințep al Secretului Regal, despre misterele Graului, despre misterele preschimbării pietrei brute în piatră cubică, dar despre ulutorul proces al resurecției soarelui în frunza de salcîm?

— Trebuie construit în spirit, Doamnă. Vreau să fac din fiul vostru un Prințep adevărat. Sint destinat lui. Și el mie. Cineva m-a trimis. Nu am venit întimplător...
— Avea acum privirile unui nebun tinăr, tocmai de aceea mai îngrozitor pentru că în el munea o putere nebănuită. Îi luă mina și ingenunchea.
— Să mă aperi cu puterea ta de sădîpni, pentru că tu ești sădîpna aici. Oamenii or să mă urască pentru că le voi face mult rău. Ți-o spun Ție, pentru ca tu să știi. Primești?
— Primești! zise Evanghelina cutremurată și-și lăsase palmele în părul lui parfumat, mirosind ciudat a bărbat tăvălit în spermă. Ceva vechi, uitat, sguăduitor îi urcă în sine, crezu că în clipa aceea îl posedă, cum îi simțea pe vechii săi ibovnici cîzînd în visceralele ei, cu toată bărbăția, venind ca nește uragane, umplînd-o de viață, fecundînd-o, dîndu-i ceva ce numai femeile simt și nu spun nimănui, pentru că ceea ce simt este un lucru pe care Dumnezeu numai lor le-a încredințat și nu-l vor spune în veștii vecilor nimărui...
— Tîrziu, messerul se ridică. Se auzeau pași pe coridoarele de lemn. Sostea Prințepul, puțin încărunțit, mergînd greu, lenes, doborât de petrecerile de se seara cînd iar își îmbrățea boierii, ca să-i dezlege la limbă. Vestimîntul său strălucitor scipi în para soarelui ce trecea un hotăr nevăzută către prinț, amiază lenese a Bucureștilor, ce nicăieri nu este astfelu.
— Turbur? întrebăse simjînd în jur ceva tainic, ceva ce tremura și-i umplea de groază pe toți trei, un lucru magic.
— Nu, despre Voi era vorba, Magnifice.
— Nu-mi mai spune astfel, zise Prințepul și se așeză în scaunul vechi de nuc.
— Cum dorși, dar limba nu m-ascultă, ea este stînga minții mele ce cu venerație gîndește la Ține și te tubeste...
— Vorbești?
— Vorbeam, zise Evanghelina trăgîndu-se în sine. Acum avea priviri moarte, opace, grele, turburate.
— Despre ce, dacă-mi îngăduiți?
— Messerul tîsează la o civilizație pe acest pămînt...
— E megaloman, risese falgucul bărbat la jumătatea vieții, cu dinții lui proaspeli ca ai tînrului. Cunoști vorba aceea a unui talan, messer Ottaviano? Cine zice popor, zice un animal nebun, plin de rădăcne și zăpăceală, fără gust, fără iubire, fără statornicie... un monstru ale cărui zadarnice pșeri sint tot atît de departe de adevăr, cum este, după Prolemeu, Spania de Italia. Statele nu se pot ține cu consistență! Și-atunci?
— Atunci trebuie construit împotriva lui, a acestui popor.
— Ce să construiești? Aici puterea este numai o pădere, un vis scurt sau lung... Uneori ține ctindea luni, altele cîtiva ani și de cele mai multe ori se isprăvesc în boia singelui de la Edikule. Sintem fanarioși, noletea noastră e cu atît mai mare cu cît avem mai mulți decațitari în familie. Înțelegi?
— Nu înțeleg! îl contrazise tîndul cu o violentă care le îngheță inimile la toți.
— Am nu înțelegi? Doar zici că ești discipul ai divinului Aristotel. Nu spunea și că noletea conșă în vîrșite și în bogăția strămoșilor...
— Bogăția e în spirit, Magnifice. Aici vreau eu să construiesc pentru ține...
— Cum?
— Chiar folosind nedreptate, sîngele care este o temelie și ce-î mai rău în lumea asta. Aici toți fură ca să supraviețuiească. Voi nu trebuie să supraviețuiți în felul lor...
— Imi dorești moartea?
— Ce este moartea? O aparență, Magnifice, noi ne-am mai cunoscut, noi am mai venit unul spre celălalt, și vom mai veni. Sintem ca fluturii ce mereu se înălinesc și se fecundază și în fiecare clipă o încep de la început, curgînd împreună în marea timpului...
— Avea iar nebunia pe chip, soarele îi poleia părul galbit.
— Crezi, Mărite?
— Cred, spusese Prințepul ce în vis și-i ocolise privirea distrugătoare.
— Atunci trebuie să faci ce-ți spun, dar sint mai tinăr. Cineva m-a trimis...
— Prințepul se depărță de el ca să scape de privirile acelea ce-i despuiau pe dînduștru.
— Nu e adevărat, Tu minși. Am becuri, te arunc lor cînti aici se moare din otrăv, din cufiș, din bici și alte schingituri. Nu știu ce pot să fac din ține...
— Suferința nu m-atinge. Mă biciesc în fiecare seară ca să nu dau cărmii obișnuința de a nu suferi. Mă hrănesc cu lăcuste dacă e nevoie și cu rădăcini. Setea este delictul meu și foamea ceea ce îmi dă libertatea de a fi eu însumi.
— Vorbe...
— Nu sint vorbe. Încearcă-mă.
— Avea în priviri ceva teribil și Evanghelina simți că se va prăbuși dacă-l mai vede.
— Nu am timp pentru ține.
— O să-ți faci.
— Imi ceri sau imi poruncești?
— Imi poruncești?
— Dar nu se poate. Sint Prințepul!
— Asta este ceea ce dorești, nu ceea ce ești...
— Și ce sint?
— Nimeni.
— Și-atunci?
— Atunci, folosește-te de ceea ce ți s-a dat.
— Cum?
— În orice fel.
— Chiar împotriva dreptății?
— De aceea sint aici, ca să-ți arăt cît de urtă și fără logică este dreptatea...
— Fug, nu te mai pot asculta. În fața mamei mele imi spun acest lucru și ea te rabdă după ce m-a îndrăpat să scuipe pe mîșel, pe minciună și pe intrigantă?
— Sint singurul care construiesc ceva. Omul drept e nefolositor.
— Jur că nu înțeleg nimic. Ești Diavolul.
— Nu sint Diavolul. Sint un curtean. Trădesc ca să te servesc. Și nu atît pe ține, cît ideea de putere. Eu sint sclauul acestei țidei.
— Prințepul simțea că nădușise, vestimintele i se păruă deodată grele pe el.
— Tot Stașirul spunea că cel mai groaznic lucru e nedreptatea înzestrată cu arme...
— El trăia într-o lume de filozofi, nu de hoși.
— De unde știi?
— Știu totul și ceva pe deasupra.
— Gura ta spune minciuni.
— Ți-am promis să te imbogățesc.
— Sint bogat, și asta îți vreau: să fii bogat. Dacă imi prisoțesești voi putea trăi, voi dormi, voi face. E ceea ce vrei și tu, nu vezi că dorim același lucru?
— Ba da, dar Voi îl vrei orbeste, Voi nu știți ce înseamnă a dormi și a avea putere. O putere care nu e dovedită față de sine însuși nu este putere...
— Nu-mi plac vorbele tale.
— Puțin imi pasă.
— Necuviința costă capul.
— Este un cap care merită a fi tăiat, ce spui?
— Zimbea, era iar un copil, jucîndu-se cu focul, nu puteai să-l depetești decît făcîndu-l să dispară, ca să nu-l mai vezi niciodată, pentru că altfel el îți intra în sînge.
— Tăcînd un timp privind vremea sărbătorisă de afară Prințepul bătu din palme.
— Adu-mi niște mere... cere cămărașului, numai plecăduți și ție, ce tute se întoarse cu ctiva fructe din livezile Cozlei, aduse în paie, cu tot miroslul lor de-acolo.
— Imi î întrebă.
— Messerul luă și mușcă sălbatic cu dinții lui de minz lășind în carnea abă a fructului o gură, poticoasă, rotundă.
— Prințepul îl aruncă pe al lui în talgerul de metal și totul sună ca la Judecata de Apoi. Merele se rostogoliră pe podele, rasul zăngăni puternic, cu toate metalele lui ctindătoare.
— Eu nu pot, spuse, moale, căzut, reze-mîndu-se de jîrlul de pe care se ridicase. Credeam că sint destul de ticălos, dar, iată că s-a născut un ticălos și mai mare. Ce spui, Doamnă? o întrebă pe mărădă.
— Evanghelina îi privea pe amîndoi, amuțită.
— Am crezut că am făcut totul ca să-mi merită ladul meu, dar voi tu, stirpe nenorocită, om umblat, cădătură a curșilor ce eu nu te cunosc, ros de amoruri anclare, curta slugilor, și-mi alungi discipulii și familiarii, spunînd cum se va fi spus în vremuri unui condotier sau unui prințep, nu mai imi minte... Vă așteaptă o pereche de jamați, jîmbră cu o signoră sumită moartea. Veniți deci să ne deșădăm ca bătrînețea, spioana morții, să-mi spună acestuia cît sintem bătrîni...
— Sint obosi, messer Ottaviano, puterea de care-mi tot trăncăni m-a ostenit, nu am ce face cu ea. Sint melancolic. Am dorit-o mult și-am avut-o. Am abuzat. Poate nu știu ce sint capitalizînd fuă de Sultan, poate nu știu cît am deșădăctat tot ce semăna în țara asta cu dragostea fuă de pămîntul ei. Nenorocită nu mai știu ce sint acia strămoși, i-am corupt, i-am obuzat și fură, nu au o armată a lor, am tocmăit mercenari tocmăit pentru ca să-i dezrădă de patrie. Ce vrei să mai fac decît ticălosia asta de a-i săli să-și uite limba. Imi vorbești de o marea în spirit. Află că imi vorbăști și în spirit. Din șapte cuvinte trei sint greșeli și două turcești, ce mai rămîne? Popul ție cîntă psalmii în limba mamei mele și-a mea. I-am lipsit de simțul militar ca să-i pot să-i sădîpnez. Ei mai bine beau decît să se bată și le-am spus că asta e o virtute. A contempla, nu a face. Cunoști un pact mai frumos cu diavolul decît acesta?

— Bine, dacă nu poți. Ce spunea că ar trebui făcut în Țara asta Rumânească...
— Multe, zise el vag, iar privind acelu soare și aceea dimineată ce se lungea pe ziduri ca o femeie atunci sculată din căldă asternuturi.
— Ce? apăsase femeia cu vechea-i autoritate ce vremea nu i-o rosese.
— Arhitecții, palate, legi. Puterea se cere întocmită mai întîiu...
— Vorbeau grecește, pe urmă limba se amestecă, messerul cînd se încălzea cădea în toscană veche ce avea eresia nu cuvinte.
— Am aridicat biserică, zise Doamna puțin mîhnită.
— Acestea sint, mă ierte ilustrissima dona, nește hambare de țidă. Anticii foloseau piatră...
— Dar nu cunoșteau focul și năvălirile. Sîdm pe un istm de nisip. Aici și credința se oprește la jumătate, e ca un vis îmbătut cu apă. Oamenii se roagă, dar Dumnezeu nu-i ascultă.
— Pentru că nu sint înspăimîntați. Doamnă, frica este legea guvernării...
— Sîdm preste un popor blînd. Destul că-l jefuim.
— Nimeni nu la destul de la această mizerie ce se numește popor. Noi sintem o aristocrație, ilustrissima, deasupra nevoilor, deasupra a ceea ce este indeobște al tuturor...
— Evanghelina simți un fior care-i scutură palmele. Ce avea omul acesta de te înfricoșă? Era tinăr, ar fi trebuit să umble pe cai, să vîneze, să arate trupul său femeilor, ar fi trebuit să se ucidă cu vin și cu bucate și el era deorat de o ambiție care-l despozeaba, îl făcea urit, cum era în acea clipă.
— Nouă nu este milă de cel mușci, dar nu avem ce te face, mai adăugase moale.
— O, mila! făcuse acest copil pur, cu o brazul cum este un altar. Ce risipă, Doamnă, ce risipă și ce zădărnice! Poporul v-ar da la cîini. El vrea să mînce și să bea. Eu vorbeam de o civilizație. Nu puteți lăsa pe fiul vostru să treacă peste acest istm de nisip și să nu lase urme. Atunci puterea lui ar fi într-adevăr un lucru risipit. Dumnezeu, cine va fi el, un filozof sau o ființă ce petrece, ignorîndu-ne, s-ar minia dacă Prințepul n-ar știți ce să facă cu puterea. Ea trebuie folosită, chiar împotriva celor pe care-i nenorocim...
— Evanghelina surise vag, pe obrazul ei vechi nu se lîna o lumină.
— Nu sintem la Atena sau la Roma, avem altă soartă. Vom găsi după noi, dacă ne mai întoarcem, numai pulberii...
— Nu sint vorbe. Încearcă-mă.
— Avea în priviri ceva teribil și Evanghelina simți că se va prăbuși dacă-l mai vede.
— Nu am timp pentru ține.
— O să-ți faci.
— Imi ceri sau imi poruncești?
— Imi poruncești?
— Dar nu se poate. Sint Prințepul!
— Asta este ceea ce dorești, nu ceea ce ești...
— Și ce sint?
— Nimeni.
— Și-atunci?
— Atunci, folosește-te de ceea ce ți s-a dat.
— Cum?
— În orice fel.
— Chiar împotriva dreptății?
— De aceea sint aici, ca să-ți arăt cît de urtă și fără logică este dreptatea...
— Fug, nu te mai pot asculta. În fața mamei mele imi spun acest lucru și ea te rabdă după ce m-a îndrăpat să scuipe pe mîșel, pe minciună și pe intrigantă?
— Sint singurul care construiesc ceva. Omul drept e nefolositor.
— Jur că nu înțeleg nimic. Ești Diavolul.
— Nu sint Diavolul. Sint un curtean. Trădesc ca să te servesc. Și nu atît pe ține, cît ideea de putere. Eu sint sclauul acestei țidei.
— Prințepul simțea că nădușise, vestimintele i se păruă deodată grele pe el.
— Tot Stașirul spunea că cel mai groaznic lucru e nedreptatea înzestrată cu arme...
— El trăia într-o lume de filozofi, nu de hoși.
— De unde știi?
— Știu totul și ceva pe deasupra.
— Gura ta spune minciuni.
— Ți-am promis să te imbogățesc.
— Sint bogat, și asta îți vreau: să fii bogat. Dacă imi prisoțesești voi putea trăi, voi dormi, voi face. E ceea ce vrei și tu, nu vezi că dorim același lucru?
— Ba da, dar Voi îl vrei orbeste, Voi nu știți ce înseamnă a dormi și a avea putere. O putere care nu e dovedită față de sine însuși nu este putere...
— Nu-mi plac vorbele tale.
— Puțin imi pasă.
— Necuviința costă capul.
— Este un cap care merită a fi tăiat, ce spui?
— Zimbea, era iar un copil, jucîndu-se cu focul, nu puteai să-l depetești decît făcîndu-l să dispară, ca să nu-l mai vezi niciodată, pentru că altfel el îți intra în sînge.
— Tăcînd un timp privind vremea sărbătorisă de afară Prințepul bătu din palme.
— Adu-mi niște mere... cere cămărașului, numai plecăduți și ție, ce tute se întoarse cu ctiva fructe din livezile Cozlei, aduse în paie, cu tot miroslul lor de-acolo.
— Imi î întrebă.
— Messerul luă și mușcă sălbatic cu dinții lui de minz lășind în carnea abă a fructului o gură, poticoasă, rotundă.
— Prințepul îl aruncă pe al lui în talgerul de metal și totul sună ca la Judecata de Apoi. Merele se rostogoliră pe podele, rasul zăngăni puternic, cu toate metalele lui ctindătoare.
— Eu nu pot, spuse, moale, căzut, reze-mîndu-se de jîrlul de pe care se ridicase. Credeam că sint destul de ticălos, dar, iată că s-a născut un ticălos și mai mare. Ce spui, Doamnă? o întrebă pe mărădă.
— Evanghelina îi privea pe amîndoi, amuțită.
— Am crezut că am făcut totul ca să-mi merită ladul meu, dar voi tu, stirpe nenorocită, om umblat, cădătură a curșilor ce eu nu te cunosc, ros de amoruri anclare, curta slugilor, și-mi alungi discipulii și familiarii, spunînd cum se va fi spus în vremuri unui condotier sau unui prințep, nu mai imi minte... Vă așteaptă o pereche de jamați, jîmbră cu o signoră sumită moartea. Veniți deci să ne deșădăm ca bătrînețea, spioana morții, să-mi spună acestuia cît sintem bătrîni...
— Sint obosi, messer Ottaviano, puterea de care-mi tot trăncăni m-a ostenit, nu am ce face cu ea. Sint melancolic. Am dorit-o mult și-am avut-o. Am abuzat. Poate nu știu ce sint capitalizînd fuă de Sultan, poate nu știu cît am deșădăctat tot ce semăna în țara asta cu dragostea fuă de pămîntul ei. Nenorocită nu mai știu ce sint acia strămoși, i-am corupt, i-am obuzat și fură, nu au o armată a lor, am tocmăit mercenari tocmăit pentru ca să-i dezrădă de patrie. Ce vrei să mai fac decît ticălosia asta de a-i săli să-și uite limba. Imi vorbești de o marea în spirit. Află că imi vorbăști și în spirit. Din șapte cuvinte trei sint greșeli și două turcești, ce mai rămîne? Popul ție cîntă psalmii în limba mamei mele și-a mea. I-am lipsit de simțul militar ca să-i pot să-i sădîpnez. Ei mai bine beau decît să se bată și le-am spus că asta e o virtute. A contempla, nu a face. Cunoști un pact mai frumos cu diavolul decît acesta?

TURNUL BABEL (serie)

Demitizarea prozatorului

Așteptînd la coadă la casieria Fondului Literar, ea vagoanele la încărcat pe o linie moartă, m-a anexat la tamponurile limbuziei sale un prozator.
— Să vezi ce-am pășit, — m-a prins el de rever. Toată viața am fost un ambițios, căci viața fără ambiții e ca plinea pentru diabetici. În primare am rivniți să ciupeș un premiu. Vis neîmplinit. În liceu, nu mai vorbeam, căci nu l-am terminat. La vîrsta universității, m-am didacticizat singur. Ca autostopul. După ce am epuizat așadar studiile superioare și m-am culturalizat și pe verticală și pe orizontală cu bril, ce era să întreprind? Să intru cu 1500—2000 lei într-o slujbă, să-mi clauștez imaginația și talentul? Noi „aleși” trebuie să urmăm un drum bine stabilit. Eram hotărîr: mai curînd să fi scris texte de muzică ușoară decît să mă funcționarizez. Aici, prozatorul se opri o clipă, răsuci gîtul și mîtură parchetului cu părăria în stil „Premier Empire”.
— Să trîști! tovarășu Negoișcu. Am clătî în „Familia”. Mă bucur. Splendid! Vă trimiț opinile mele „pro”!
— Se îngheșu apoi spre urechea mea, de parcă ar fi dorit conspirativ să-mi sărute timpanul, popîndu-mi: „Trebuie să saluți respectuos toți. Ion Negoișcu, criticul! În 1970 țipărește „Istoria literaturii române”. Sint convins că mă proliferază și pe mine pe vreo două pagini la naturalism psihologic. Cum nu-l saluți, cum îți pun „mută” și te tre-

zești exilat dintre maeștrii pe Insula Șerpilor. Dar să revin la penibila mea epopee. După ce, vasăzică, am epuizat cultura cu autostopul, mă trezeam desorientat și cîrn, fără nici un orizont. Înceoară? Să dau cu banul, zic: ori literatură, ori cinematograf. Am optat pentru literatură. La cinematografie mai faci și înșelății, tot umblînd cu „dacii” pe teren, cînd termini te la apoi în primire Suchianu și așa mai departe. În literatură, domnești. Acasă, în papuci și plămă, cu testea de hîrtie în față, aștepti să și se coboare duhul sînt, în trîlari, pe stilou.
— Și coboară des?
— Ei, asta e! Nu prea coboară, și d-aci întregă poveste. Dar acuză-mă, un moment, să trîști! Domc Manolli, v-am cumpărat „Muntele Vrăjii”. Epocal traduceră de ce înșă tot recenziile nu cîk trec, maeștre, și numele dumneavoastră? E de rusine? Se zice că Emil Cloran v-a felicitat pentru traducere. Și tot în surdăni: — Petru Manolli. Îi cultivi. Poți să știi cînd vine și asta? Dar unde rămăsesem?
— La duhul sînt.
— Exact. Stal, confundat în foloții și-l aștepti. Mai îți aduce Tanta o cafea mare și încă una, și încă șee. Nu Tanta lui Băieșu de la televiziune, el una mai interesantă. Tăntica mea. Dar cafele, șeur, — inspirația și duhul sînt, lipsă. Să te apuce și să te cutremure o angoasă de gradul opt.
— Venindu-l rîndul la ghișeu să-și încheze sfîșturul de creație, prozatorul mă destampună un moment, somîndu-mă:
— Plecăm împreună. Carul meu e instructiv pentru noi scriitorii. Își numără banii — slab, slab, la trei sute de lei, ce să mai caute și duhul sînt?
— Mă aștepti și pe mine, și porniră pe sub pomii șoselei, agale.
— Mițcareă — mă lămurî contratele meu. — face parte din contextul celor mai pure divagății spirituale. Noi scriitorii ne mișcăm prea puțin. Domicliu — Fond, Fond — domicliu. Marii gînditori, Democrit, Soarate, Platon, Aristotei erau într-o continuă mișcare prin

Fragment din romanul „Princepele“

cred temător de Dumnezeu dar eu n-am Dumnezeu! Tolerez și cițiva învâțați, dar aceștia sînt plicticoși și compiatori. Cînd mă supără cîte unul îi dau jos nădragii și-i înfig o luminare în c... îl pun să latre cum face cîinele și ei latră. Nu cunosc speța mai lăse și mai gata să lingă undea a scupat. Cîta trăsese în trîndăvie ca să poată gîndi. Pentru ei, eu gîndesc! Și-asta ajunge! Mai are puterea despre care-mi vorbeai vreun vâl, ca să-l sfîșii?

— Nu, Magnifice!

— Sărută dreapta atunci!

— Și i-o întinse. Messerul căzu greu la picioarele lui și-l diviniză cu o privire atît de supusă încît Evanghelia simți nevoia să iasă din oădi.

6

Către sfîrșitul anului, Princepele îl chema se la el pe Ioan de Valahia să-l citească Foletul. Bărbatul trecut de 60 de ani avea o mîhnire neacumșă în privire. Se uită la Domnitor cu o umilință veche, lăsînd să-l scape pe lîngă lungu-i trup mîhnit bădărtor cu care primăvara lînea coarnele plupului.

— Au te-am întristat cu ceva? îl întrebăse.

— Nu, Măria Ta.

— Nu-mi plac răspunsurile cu gura pungă. Mă să-mi spui...

— Au intrat în casa noastră Necuratul...

— Princepele rîsese bădărtor și puterile lui scumpe cu palmele grele de inele.

— Vorbești de messerul Ottaviano?

— De el...

— E un învâțat, citește ca tine zodiile. A adus în traistă La Tartana degl'Influssi. Citește frîncănește și latinește, știe greaca de parcă ar bea apa, dacă-i arăți litere chirilice, rîde și joacă între ele, e numai spirit.

— Știu, Mărite...

— Mi-a adus un Tratatto Astrologico, imprimat la Veneția.

— Știu, Mărite, mi-a arătat și mie Calendarul Astrofiliului de la Tîrnava. A vrut pre mine înțîși să mă cumpere. Să nu-l ascuțiți, Minte.

— Toți mîhnim, viața e o zăbăv în dulcele adevăr ce ne place, nu în cel ce nu ne place. Și ce mai are, că mie nu mi-a învâțat cu totul.

— În traista lui, cum bine a spus Măria Ta, are și un Prognostic perpetuu, un Sismologion. Cunoaște zilele faste și nefaste după Tycho Brahe, dar nu spune la nimeni. Cred că e mai învâțat ca mine. Nu totdeauna Dumnezeu însoțește vîrsta de cea mai mare știință. Nu mă duc și mai doresc o știe, el e plin ca un pom greu de rod. Aproape nite n-ai crede că are vîrsta pe care o mărturisește. Ori unde nu doarme, ori unde are un ochi metafizic, nu știu. Mi-a zis dacă n-are dori să întocmim împreună un Minologion, cu mișcarea stelelor, a vînturilor și a soarelui, a lunii, din care să știm totul înainte despre jocuri iscate, despre eclipse...

— Și ce-l rău în asta? Unii-vă și spuneți-mi cînd o să am belșug și cînd o să-mi sece haznaua bine!

— El încearcă cu Diavolul. Culoarea lui e Negrul. Nu ne potrivim...

— Fleacuri, învâțate Ioane. Studiază cele patru trigonuri și fă la jumătate cu el. Lăsați mai bine cerurile și spuneți-mi ce zice Pallade Astrologa că va fi la anul?

— Tare Rumănească se arată a sta sub Vărsătorul de Apă. Prietenii Măriei Tale știu cum le umbli lucrul. Vor fi vorbe de obște preste tot anul...

— Scosese cărțile lui scrisă cu cerneală neagră și cu chinovă, întocmită de un calligraf strigincios și citea prognosticurile generale.

— Să la Măria Ta sama la vremea ce vine, la școala unei mase și la treaba oilor în care pagubă vîd.

— Pe urmă trecuse vorba despre patru vremi ale anului și citea la întîmplare citeva preziceri:

— Gran Venator de Lago Scuro dăzice! Ce intrînd turbata în cîini, se vor mușca în ei și nite vor avea vremea a se repezi cît să poată pune împotriva vrăjmașilor lor. Lucrurile obștești vor urma cu obicinuita lor fierbințeală.

— Princepele îl oprea cînd și cînd...

— Înțelept ești, învâțate Ioane, am să cuget la cele ce-aud. Mai ză!

— Da vorbele de părți, Fruniol dăzice pe Ghenarie. În gabineturi vine mistuită o materie prea tare, nu însă fără scribă a unui stomah gingaș. Cerul seninos...

— Aha, ce ticlovenie! făcu Princepele. Adică te-ai aplecat la ceea ce ai vădit? Știndească Măria Ta și-i voi da răspuns cînd va fi de trebuință.

— Bine, învâțate, Mai citește...

— Citește, Măria Ta, Pallade Astrologa

dăzice! Veaste bună de la cel prințep apăsat... — Asta ar fi vîrul meu care stă zălog la Stambul pentru mine.

— Cum dorește Măria Voastră... Gran Pescator de Cumahio în februarie la sfîrșit de pre urmă dăzice: Dăjdiile și cererile, cui să cade, plătete!

— Dar, cum, învâțate Ioane. Trebuie. Mai ză!

— În Tare Moshicească mari cuvinte ca să stea pre odihnă s-arată. În Tarigrad armonie virtuoasă...

— Tare mă bucuri...

— La lună nouă în 14 a lui februarie o curvană vestită rămîne înslălată și ciurnată de un al ei mai vechi credincios...

— Ha, ha, ha, rise Princepele cu poftă. Bună...

— O cetate de lîngă mare, spre Miază Zi va avea ceva mișcare. Umezeală și vreme stricătoare trupurilor omenești se mai vede și la sfîrșit denți dăzice Fruniol ca un comandant să se păzească de oamenii lui de casă și cel om mare stea cu grijă în mîncări și-n băuturi pentru că-i vine urzită otravă...

— Ei?

— Cine știe, Îndrîmnea Ta pe cine paște pași nenorociri...

— Princepele făcu o vreme îngîndurat și pe urmă făcu iar semn cu mîna obosită astrologului:

— Mai ză!

— Gran Venator de Lago Scuro, dăzice: O, cum nebunește de melanholic, cel om mare și cu adevărat nu știe ce mai poștește de astă lume. Impotriva norocului, nu folosește desnădăjduirea. Un rebel va plăti cu capul lui blestemăția. Frumoase zile!

— Destul, învâțate! Pentru azi e destul. Era turburat și nu voia să i-o arate.

— Du-te deci și împacă-te cu streinul...

— Ioan de Valahia închise Foletul legat în piele de capră și-l privea drept pe Domnitor.

— Niciodată, Măria Ta. Pentru virtutea mea răspund în fața stelelor ce pe toți ne luminează cu grația lor blîndă. Messerul e Diavolul ce a venit a turbura apele...

— Exagerați, Ioane. O să sosescă vremea să v-aduc la masă pre amîndoi. Sărută-mi dreapta și ieși.

— Bătrînul se înclină cît era de lung și-i sărută mîna asudată, încinsă de vechi uliuri și apoi se duse.

— Pe urmă veni o seară de toamnă tîrzie. Afară cădeau ultimele frunze ale nucilor, șuerind. Se făcuseră focurile și lemnele trosneau. Pe ziduri urca gheara neagră a nopții sălbatice. Orașul se pustise, se aștepta prima vînsogă. După un ceas, ori două Princepele se plîctisi și bătu din palme. Se ivi comisul Velea.

— Să mi-l aduci pe mascalon...

— Se roagă, ori se pedepsește. E gol și se bîcuițe.

— Atunci mă duc eu la el!

— Princepele se ridicase sprinten și străbătuse coridoarele pustii de lemn. Afară, în curte, urlau paonii ca nește cîini. Chilia ce t-o dăduse messerului era tocmai în capătul celălalt al palatului. Pren fața ușii maică-si, cit era de puternic și de bătrîn, trecu în vîrfurile picioarelor ca să nu fie auzit.

— Vîntul scutura clopoșii cerdacului și limbile lor bătrîn metalice din ce în ce mai repede. Venea vînsogă, dinspre nemiloasa cîmpie ce înconjură Bucureștii sosea haraimanul lerni și mult îi plăcea să se știe la adăpost.

— Ajunsesse lîngă un zid de lemn în care o slugă a lui practicase un och secret. Se apropie și-i lipi obrazul de acel loc. În odăiga messerului ardea numai o luminare. Pe pereți se zăreau chărți marine și sferice, ce închipuiau amărîtul nostru de pămînt, se mișcau ușor.

— Tu ești? întrebă messerul de dincolo, simțindu-l.

— Princepele nu-l răspunde. Nu sufla, stătea numai lipit cu obrazul de zidul de lemn.

— Tu ești? mai întrebă o dată, fără să se întoarcă.

— Iar nu-i răspunde. Celălalt se prefăcu a crede că nu-l știe și ridică de pe podele bicul cu care își făcea exorcismele. Era gol pînd la jumătatea trupului și pe spatele său se zăreau urmele rele ale altor locuitori. Avea o carne ca de ceard, frumoasă, cu umbre și dungi. Cînd se lovea lumina lumînării se lungea și plîpîta. Se auzea șueratul bicului lovind aerul, sfîrîmîndu-l ca pe un pahar. Princepele simțea o bucurie oarecîtă deși între singelui pe care carne îl simțea să ducă mina la ochi. Messerul se lovea din ce în ce mai înverșunat. Începuse să gîfîie și pe urmă iar întrebă:

— Tu ești?

— Iar nu-i răspunde.

— Atunci lasă-mă să mă pedepsesc!

— Și iar șueră bicul și se auziră gîfîturile schingiuitului. Spatele era acuzat tot numai priuri de singe. Trîndul nu scotea nici un gemăt, gîfîia numai de aita muncă. Princepele nu mai răbdă și pătrunse peste el:

— Oprește-te, nebunule!

Messerul Ottaviano se ridică în picioare. Avea ochii plini de lacrimi și pe piept i se scurgea o sudoare parfumată. Mirosea a riu, a piatră, a nimic.

— Ai venit, te așteptam...

Ingenunchie și-l luă dreapta.

— Izbăvește-mă!

— Te izbăvesc...

— Am scris în seara asta un sonet pentru tine.

— Spune-l!

— Își ținea mîinile una într-alta și se priveau. Cu gura lui dulce de fată, messerul recită fără să clipească:

Veggio nel tuo bel viso, Signor mio,
Quel che narrar mal puossi in questa vita.
L'anima, della carne ancor vestita,
Con esso e già piu volte ascesa a Dio.

pre el, înșelătorul ce mie îmi vinde pepeni, grădinarului...

A doua zi se auzi pren slugi că messerul își face bagajele și că poronice să i se strîngă instrumentele care erau aruncate a peste alta într-o sanie. Toată noaptea aceea ninsese cu fulgi mari, pămîntul se acoperise cu o blană strălucitoare. Era o tăcere înspăimîntătoare și boierii se feriră să-l caute pe Princepele gîndindu-i metehna de a se răzbuna în altă parte cînd nu mergeau cum trebuie lucrurile.

— Pe la prinț cînd calabalicul era aproape gata, un slujitor, mort de frică, abia îndrăzni să spună că messerul Ottaviano mai întrebă dacă are de auzit vreun cuvînt.

— Nice unul, dăzice!

Intr-un sfert de ceas sunară zurgălăii și sania se topi în acel văzduh plin de fulgi de

veggiu nel tuo bel viso, Signor mio,
Quel che narrar mal puossi in questa vita.
L'anima, della carne ancor vestita,
Con esso e già piu volte ascesa a Dio.

Ilustrații de MHU VULCĂNESCU

E se'l vulgo malvagio, isciocco e rio
Di quel che sente altrui segna e addita,
Non è l'intenza voglia men gradita,
L'amor, la fede e l'onesto desio.

A quel pietoso fonte, onde s'iam tutti,
S'assembra ogni beltà, che qua si vede,
Piu c'altra cosa...

— Zdreanță omenească! Mincinos păgubos!
răcni Princepele. Asta-i sonetul către Tommaso Cavalieri a lui Michelangiolo, spurcăciune! Pe cine creai a minși!

— Întoarcă spatele și ieși furios, bătrînd fără să se mai ascundă, dușumelele palatului.

— O să-l dau la cîini! blestema pe coridoare. O să-l trag prin smolă, oricum vine larma îl întind pe treptele bisericii Stelea, cum l-a zidit mă-sa, turmîndu-i apă fiartă

zăpădă. Trecu apoi o zi. În piață fu spărunat un hoț de drumul mare și la doi gîdele de lîngă dreapta, lîndu-i ingenunchiași în singe pe treptele bisericii Stelea. Amaraic strîpna corile a hoit. Spinzuratul proaspăt sta țespînă, pîzînd de seimezi cu sulițe. Spre seara celei de a doua zi li ciuguliră un ochi și pe obrazul mort se ivi un riu negru. Princepele privea spre acea siluetă ce domina piața și se gîndea la nimic. Băteau clopotele spre slăboale de seară. Se rugară cu Doamna Evangheliina și cu nevasta ce începu să bănușcă lucruri necurate. Îi aduseră copiii, trei coconi pînd în unsprezece ani, și unul mai rădărit, cu obrazul alb, fără vîlag, cu o lena a privirii ce a boală trăgea.

— Vrea Măria Ta caiauri, vrea ceva întăritor?

— Nimic nu vreau, Doamnă, zicea el fără s-o privească.

Copiii se jucau cu mîșele pe covoare și Princepele era trist, trist de moarte. Mai ales seara cînd lumina se încenusa devreme simțea nevoia să-l udd pe cel plecat, să-l știe mai ales, stînd acolo, în chilia lui în care se abia mișcau acele sfere armilare la cureții. Își porunci să-l uite, ceru vîn fier și uru să se veselească, chemă fetele care jucară în odaia Dhamnei. Erau frumoase, cu obraze curate, proaspete, de tot proaspete. Își amînti de tinerețea lui veche, de nopțile din pustiiul Anatoliei cînd asculta glasul hienelor. Tot trecutul năvăli în el, cu mîrosul caltor în mamei în Trapezunt, cu sticlea verde a mării, cu Bozforionul cel dulce abia lîndrînd în amurguri. Își aduse amînte de acele legîmîni tăcute de soldați arși de soare între care trăsese, de bivaucuri uitate la lumina focului, de strîgătoare de sentinele, și în nări tar îi sosită puuroasele mîrosuri ale latrinei soldățești. Acolo luase năruval bărbăților, între soldați între cat și arme. Pe urmă îmbrățișerile muierestî meșteșugite și prelungi îl desvătaseră. Evangheliina îl căsătorise repede cu uscata lui de femeie, cu averta ei mai ales și nu mai alese. Fugea uneori pe la moși îndepărtate și aducea scîrnave kiramele să-l scoată din nămolurile plictisului. Treceau chipuri de fete în floare, mai scîlpeau acei ochi blestemați ce-l rîtneau, auzea acele gemete mici sub el, și știa cănea aceea ce se încingea și creștea puberal ca lotusul. Simi de fecioare neîncercate ce aveau în nădușala lor scriba de a-l primi și o dorință ce venea ea singură de undeva, vorbe de ocară și mușcătură, scrișnetul dinților și fîpătul muieresc dîntii, dar peste toate se azea acel șgomot mic și repetat de carne flagelată, numai acea carne luminată de para lumînării pe care el nu o atînsese, a păcătoșului ce cine știe pe unde hăldăduta.

A treia zi nu mai răbdă și-l chemă pe căpi-

tanul seimentilor poruncindu-i să i-l aducă pe messer din pămînt, din larbă verde, de unde o ști. Îl căutară, scodolîră Bucureștii ca pe un buzunar. Nu era. Trîmsără potere pe la hanuri de poștă, în cele din urmă îl găsiră la Gîrghiu, așteptînd lîngă Dumărea înghetată să se urce pe o corabie care să-l ducă în Viena. Tremura de frică. Credea că au venit să-l omoare. Îi aduseră în blănuri, legat, cu ochii numai spaimă și i-l aruncară în față.

— Îndurare, Magnifice! zisesse messerul cu fruntea lipită de pămînt.

— Cum o să-mi fie milă de dușmanul meu? — Atunci omoară-mă, cu mina ta!

— Îi întinse un pumnal ascuns în haine. Princepele nu-l luă.

— Ridică-te, spuse și să nu mai mă mîhnănești...

— Știi doar că mint.

— Știu.

— Grazie!

— Îl lăsa să-și vînd în fire și după aceea îl chemă la el, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat între el.

— Ascultă, messer Ottaviano. Ioan de Valahia mi-a putut spune nimic despre tezele cenzurate ale lui Pic della Mirandola. Poate le cunoști. Este un lucru care mă trănizează de la o vreme. Cărțile mele nu-mi dau deslegare...

— Cum nu, Mărite.

— Vrei să-mi spui că le-ai citit undeva?

— Asemenea lucruri ar frumos în făcări. Le știu, le-am auzit. Parcă el sau altcineva știe: filosofia caută adevărul, teologia îl găsește și religia îl posedă...

— Frumos cuvînt.

— Machiavel afirmă despre el că era un om aproape divin. A suferit ca și mine. Necunoștința este răsplata principilor.

— Nu cîrți că am decuri grozave în care te așteaptă sobolanii mei înfomețați, ori n-ai învâțat a-mi ști de frică?

— Ce vrea sufletul Vostru?

— Vrea să se mintuie de îndoaială.

— E greu să sperî că vom scăpa de acest chin.

— Deci e adevărat că Christus nu a coborît în mod real în infern de pe crucea lui? Ci numai virtual?

Messerul privise dulcea așezării a zăpezii de afară.

— Măestrul nostru Pic susținea că nici o imagine legată de crucificare nu trebuie adorată, nici chiar în sensul în care vrea Thomas d'Aquino. Iubitul credea că nu e posibil ca Dumnezeu să-și asume orice natură. El e numai o natură dotată cu rațiune. Dar ce te frîmînți atît?

— Simt că mi se apropie moartea și vreau să știu...

— Toți sintem în apropierea morții. Ea este poarta prin care trecem în fiecare zi.

— Și atunci să-i cred pe preuți cînd rup plînea care e trupul veșnic? Hoc est corpus meum?

— Consacrarea trebuie luată ca o simplă recitare, asta zicea Pic. E mai impropriu, spunea el să afirmi că Dumnezeu e o inteligență dect să spui despre sufletul rațional că e un înger.

— Atîi bolam să știu...

— Și ești mai liniștit?

— Poate. Să ne rugăm...

— Eu nu cred.

— Îl negi pe Dumnezeu?

— Nu îl accept, e cu totul altceva.

— Ioan de Valahia mi-a spus că ești Diavolul...

— Bătrînul acela înecat în tîmăie?

— El.

— Nu știe ce vorbește. Rațiunea la numele de Belzebut, cînd distruge calcușurile calde ale gîndirii. Sint blestemat să știu și călde. Nu am ce-i face.

Iar avea privirea aceea nebună care-l înfricoșea pe Princepe.

— N-ar fi mai bine să dem ceva?

— Nu beau.

— Iar minși! Te-am găsit într-un han cu borbîtură pe piept.

— Așa e. Dar nu mai eram eu acele care vîrsase.

— Mi-ar place să te ocupi puțin de petreceerile mele. Poate facem un bal cu travestiri. Vreau să mă bucur puțin. Palatul este o ocnă neagră. Aș pleca din el și mîine.

— Din tine trebuie să pleci, Princepe. Ești prizonier ca Ugolin și n-o poți.

— Mă sfîșie cîini melanholic. Tu auzi cum urlă tăcerea acestei ierni! Sintem la capătul pămîntului, parcă în Scitia sau la ultima thule, simți?

Ascultară amîndoi. Afară creștea zăpada, strat peste strat.

— Am văzut mortul. Nu mai are ochi, zise moale după aceea messerul.

— El și-a fînut locu. Puteam să-l grafiez, dar n-am făcut-o. Te-ai spus ochii cîrtoie.

— Știu. M-a durut, am mai murit odată...

— Vorbea cu doi nebuni și pe afavă pîndea Doamna cu cocooni de mînd, pe care mureau în înfăoșura Princepului, că să-i mai vadă, ca să-și mai aducă amînte din ce dragoste leșteră.

— Venise iar un amurg tîrziu care se arăta cu ghiera lui neagră pereții și sufletul Princepului.

— Ar trebui organizate invențiuni, ceva, niște pasquinade, dar boterii știa sinti greoi la mînte, în ei carnea gîndeste.

— Bine vorbești.

— Dacă i-ai spus puțin?

— Poți să sgudul pămîntul ăsta fără suflet?

— Cum, nu? Dacă l-ai pune pe unul să-și denunțe fiul pentru rele închipuite față de tine?

— Le dau idei.

— Frica de rău nu împiedică răul. Gîndeste-te ce frumos ar fi să-i torturezi pentru ceea ce nu au făcut sau să-i pul să se urască. Ce dovadă a forței! Strică-l pe prietenii cu cei mai buni prieteni ai lor, asta este o operă.

Princepele iar se temu. Messerul avea gura umedă și din ochii lui albaștri de inger picura o rouă înduioșată.

— A face răul și a pedepsi e nimica pe lîngă a nu face răul și a fi pedepsit. Ce spui?

— Mi-e frică.

— Încearcă. Jocul ăsta o să-ți alunge melanholia de care vorbeai. Nu-mi plac sufletele care se usucă tînjind la ceea ce le este la îndemînă. Mi s-a spus că umbli la vremea asta cu cerbi la sanie. Este un lucru frumos, dar argintul tăpîlierilor cortegiului tău face pohtă numai lacomilor. Magnifice încă nu vedeți frumusețea grazei. Urcă în turmul Colței un negustor, cum i-ai mai urcat și cere-i averta, înțîși să-ți-o spună, cîta are. Pe urechi îmfulțește-o în gînd. Și averta. Va coborî și va fura. Ți-o va aduce. De ce să aștepti să aibe ceea ce poate dobîndi schingiuit? Mor să aud creșcînd aurul tău. Trebuie să facă un șgomot de vierme... Multimea se îngrășe din nedreptate, din singele altora. Gîndeste-te că le trece plictiseala. Aici nu au la ce să cugete. Haide, fă-o pentru mine...

— Să mai vedem...

— Unde e vreme.

— Nu mă împingi?

— Către desăvîșirea ta și a puterii tale ce nu trebuie ajunsă de nimeni.

Fără să știe vreunul dintre ei, afară începuse să ningă cu singe.

EUGEN BARBU

nouă) de NEAGU RĂDULESCU

grădini lor. Mai mult, plimbîndu-se și discutînd, făceau în același timp și cura lui Kneipp: piciorul năd în larbă umedă. Noi contemporanii neposidînd grădini personale și nepertinîndu-ne să utilizăm mîșcar sezonul Cîșmigiuului sau al Stadionului 23 August, sintem nevoiți să ne mulțumim cu cite un excurs, nu o excursie, un excurs, subilane, pe sub pomii aștia famelci.

Am intervenit.

— Vă rog, dar cazul acela?

— Sintem pe circuit. Nu-ți închipui că divaghez. Existau deci și la vechii greci stimulente ale spiritului. Unul era mișcarea. Celelalte or fi fost afrodisiacele, întăritoarele, sucurile, polenurile și lapteogărele de mătă și razechic. Căci astfel de unde scriau aștia atît și gîndeau atît? Eu, prozator matur, stau cu testea de hirtie în față și de un non sens. Atunci am pornit într-o strategie documentare. În fond, și spiritual, și talentul, și inspirația se cer bicicute ca să dea maximum de randament. Oscar Wilde, Baudelaire, Rimbaud se ocupau d-als au rămas. Am încercat deci, discret, să aflu cum procedăză un Freda. Cel mari, căci scriu atît de frumos și mult. Crezi c-am aflat ceva? Crezi că-ți vînde cineva pontul de fabricație? Snoave. M-am dus atunci la Policlinică Artelor, la noi, unde am dat peste un doctor cunoscut, Pîntecujă. M-a ascultat omul cu atenție și mi-a spus să vin peste două zile să mă tale. Îți relatez convorbirea ca stenografiată:

— Cum să mă tal? m-am revoltat.

— Păi eu, tal de toate. Furuncule, gîcle, uime, urechi, nasuri, numai mlîni de scriitori n-am tăiat, deși după felul cum se scrie, rău îmi pare că n-am făcut-o. Dumneata ai nevoie de o simplă incizie. Al prea mult singe. Ești supralîncorat. Mai elberăm spiritul. Lămurindu-mă că nu e serios, am dat fuga la o farmacie, lîngă Teatrul Nottara. Una mică, blondă, drăguță, căreia îi cam trage clopotele și George Constantin.

Cred că și el după așa ceva umbli. N-ai observat ce vitalitate și forță artistice are borbosul?

— Îmi spune fata: îi prepar un cocktail de vitamine și întăritoare să-și descalete complet spiritul și mușta de pe tălent.

— Prozorul se opri o clipă și despărți din portmoneu un acatist. Citește, să nu crezi că-ți povestesc atarell.

M-am conformtat.

— Cite două vitamine A, B₁, B₂, B₆, B₁₂, C, D, D₂, E, PP, K, Rutinina, o fioală Testosteron, una Fosofin, două Energovitale, 2 aspirine pentru transpirație și 3 linguri de bicarbonat, amestecate, la singe, într-un pahar de Pepsi-cola. Deel aproape tot aflabetul, am remarcat eu.

— Așa e! Fii atent, Cumpără toate bolboșinele astea și dau fuga acasă căci hirtia m-asteaptă de atîta timp pură și virginală. Mă arunc în pijama și hirtie, pregătesc cîinci pix-uri. Tămăiea bade de zor Pepsi-cola și simulentele, mă cufund în fotoliu, fac cruce, căci bunicu-miu a fost popă dintr-o grefeală personală, dragă tovarășe și dau pe git cocelului. Ca gust, pasabil. Ca efect, să vedem. Interesant pentru toți scriitorii, nu-l așa?

— Foarte.

— Mă zgîleso la hirtie, s-o hipnotizez. Nu se impresionează. Cam pe ce o ară asud din abundență. Aspirina, ză. Apoi mă cuprînde o moleșală plăcută și încep să am niște vizuini flamande și o durere ascuțită sub plex sau, cum se zice în popor, la lingurică.

Fine del primo tempo.

— Se secundo?

— Secundo, m-apucă frățioare, pardon de expresie, o diaree neclătoare. Două zile nu mă mîsc de pe tron, de parcă aș fi Carol Quintul sau „Regele moare” al lui Eugen Ionescu, blestemîndu-mi zodia scriitoricească.

— Și?

— Nu-ți închipui? M-am demitizat complet. Deel tot mai valabilă e mișcarea grecilor. Hai să mergem așa pe jos pînă în Berceat.

CINCI MINUTE FATALE

Vine o zi în care vrei să te odihnești, puțin, cinci minute numai, și în acest răstimp are loc un sbor pentru care nu erai pregătit, și dintr-odată nu-ți mai plac sborurile și începi să spui ori chiar să scrii că era mult mai frumos pe vremea când Lindbergh a traversat Canalul Mincii. Citeam cu plăcere articolele elevate ale unui distins cronicar dramatic, aparținând unei generații de maximă valoare pentru cultura românească. Dar într-o zi, pe cind era relaxat, într-o zi cu papuci și halat, a văzut „Livada cu vișini” și surprins de fermitatea atitudinii regizorale a apreciat că sensurile originare ale teatrului chehiovian au fost fridate. Lămite firești pentru un om care refuză să-și depășească propria formațiune estetică și vede îndărătul fiecărui spectacol, realizat de un regizor tinăr, o crimă deghizată, un atac împotriva culturii. „De-a lungul și de-a latul Europei, notează domnia sa cu amară înverșunare, tot ceea ce secolele au înălțat cu trudă se coboară spectacular la nivelul mai mult sau mai puțin vulgar al actualității jurnalistică”. Asemenea rinduri, menite să confere autorului lor aura martirajului, ar vrea să transforme propria sa greșală de optică față de un spectacol remarcabil, într-un principiu vital. Deruta confratelui nostru, după apariția unui vehement protest colectiv față de cronica domniei sale a atins zone din ce în ce mai cizdate. Nu pierde prilejul, fie că se referă la „Hoții” sau la un spectacol de poezie, să-i pună la punct pe regizorii tineri care „furați de mania experimentală” încearcă marea cu degetul. După Cehov a urmat Ghelderode, după Lucian Pintilie a urmat Dinu Cernescu. Imi vine greu să constat că un reprezentant al publicisticii noastre teatrale, format într-o epocă de avânt spiritual, plectează astăzi pentru încremenire, ridicându-se împotriva atitudinii creatoare, împotriva permanentei și complexului actualității a-arte.

A devenit un loc comun observația că reinterpretarea creatoare a marilor valori demonstrează, dintr-o perspectivă contemporană, întoarcerea artistului spre epocile spiritului. Experiența colectivă a ultimelor decenii a adus permanente schimbări de interpretare ale tezaurului cultural al omenirii. Crimele care populează tragedia antică și teatrul lui Shakespeare sînt vestejite de artiștii contemporani și în numele experienței tragice prin care a trecut secolul nostru. Esrig, demontind resorturile războiului trolan și zugrăvind brutalitatea și mărginirea erorilor săi, nu abdică de la spiritul și crezul adine umanist al marelui Will. Pintilie, făcînd radiografia socială a personajelor chehiovine și descoperind relațiile dintre ele, operează pe mutații formale în interpretarea „Livesti cu vișini” dar spectacolul său este conform cu ideile profesate de întreaga operă a lui Cehov.

De altfel, însuși cronicarul, în ciuda protestelor sale repetate împotriva „actualității jurnalistică”, scriind despre plesa lui Tudor Muștescu „Vizul unei nopți de iarnă” dă la iveală delicate amintiri de acum trei decenii și notează cu privire la reprezentarea de atunci: „Textul și spectacolul căpătau o categorică semnificație de luptă dramatică. Hitler, stăpîn în Germania, își întinseze tentaculele în Europa centrală”. Așadar actualitate stringentă, arta ca formă de luptă și atitudine civică înaintată. Oare curgera a trei decenii este în măsură să ștergă din mintea și inima intelectualului virstnic elanurile proprii tinereții? Istă-l pe generosul de altădată apostrofînd pe Lucian Pintilie pentru că acesta adoptă față de un text clasic o poziție conformă cu ideile cele mai valoroase, care luminează destinele generației, căreia tinărul regizor îi aparține. Și mai ales nu pot înțelege sensul repetatelor săgeți la adresa artei tinereții, strecurate în mai toate cronicile publicate în ultima vreme. O asemenea confuzie sfîrșește prin a fi derutantă atît pentru creatori, cît și pentru o bună parte a publicului, căpătînd să accepte conformismul și rezistența față de orice mișcare de pionerat artistic.

O mai judicioasă programare a tramei teatrale de peste hotare, cu spectacole ce exprimă pregnant tendințele actuale, cît și traducerea unor prestigioase lucrări de teatologie (Martin Esslin, Jan Kott) ar demonstra multora că arta profesională de Lucian Pintilie, David Esrig, Radu Penulescu sau Dinu Cernescu nu este rodul unui capriciu ci se înscrie într-un efort de mari proporții, menit să asigure valorilor spirituale ale omenirii o fericită contopire cu idealurile timpului nostru.

Distinsul nostru confrate este îndreptățit să infereze gustul indoeilic, experimental submedicru, vulgarizarea stilurilor. Toată lumea este de acord că teatrul romantic nu trebuie deposedat de incantația replicii și că Moliere se cuvine a fi jucat în spiritul Comediei Franceze. Dar de aici pînă la a ataca experimentul în sine, ca modalitate artistică profund contemporană este o distanță uriașă. Spectacolele puse sub semnul incertitudinii de semnatarii acestor cronici, sînt mai presus de interpretări nefaste. Ele respiră o atitudine filosofică fermă care, fără a abdică de la idealul estetic al autorilor, exprimă totalitatea unor convingeri ale zilelor noastre.

Poate că toate aceste gînduri ar fi rămas într-un for intim, dacă în revista unde confratele nostru își publică săptămînal punctele de vedere asupra fenomenului teatral, nu aș fi citit un articol programatic, în care neîncrederea în posibilitățile artei tinere atinge paroxisumul. Rar mi-a fost dat să îmi întinesc o atît de vădită lipsă de înțelegere a efortului creator. Regizorii tineri, cu ale căror succese se mîndrește întreaga noastră mișcare teatrală, li se contestă nu numai pregătirea profesională ci și sinceritatea, însuindu-se că tot ce fac ei ar vrea să epatase și că maniera ar descinde fără discernămint din Artaud. Am toată stima pentru fermitatea opiniilor, dar aici mi se pare că avem de a face cu o penibilă fandare în gol, încununată de fraze înverșunose cum că la noi regizorii ar apare ca ciupercele. Vreau să cred că numai deruta l-a făcut pe un publicist de elevată suprafață intelectuală să-și piardă într-o asemenea măsură controlul cuvîntului și suplețea ideii.

Totul a pornit de la viziunea „Livesti cu vișini”, într-un moment de bine-meritată relaxare și mai pe urmă l-a fost greu celui în cauză să reînceapă urecușul. Îl doresc din toată inima să găsească resurse pentru a ajunge în vîrful muntelui, iar icoanele scumpe ale tinereții sale, cum ar fi sborul lui Lindbergh, să nu-l împiedice să fie contemporan cu rachetele cosmice, cu operațiile doctorului Barnard și mai ales cu arta și destinele tinereții generații.

MIHAIL SABIN

MIRCEA ELIADE, scriitor ⁽¹⁾

Romancierul, eseistul, gînditorul, s-a relevat mereu publicului, printr-o violentă căutare de sine, care n-a exclus afirmarea orgoliosă și îndoiala dramatică, dar a păstrat permanent o dezatură la Mircea Eliade este mîrturia unui om pentru care viața a însemnat un permanent efort de autodepășire, sub semnul magic al creației, libere, spontane, autentice, înnoitoare, în ciuda unor limite ușor de înțeles în contextul epocii. Spre deosebire de înaintașii noștri, care se născuseră și trăiseră cu idealul întregirii neamului, noi nu mai avem un ideal de-a gata făcut, la îndemînă. Eram liberi, disponibili pentru tot felul de experimente. În credința mea de atunci experiențele acestea nu erau menite să încurajeze diletanțismul sau anarhia spirituală. Ele ni se impuneau printr-o fatalitate istorică. Într-adevăr, opera lui Mircea Eliade înseamnă un șir de experiențe, adică, chinătoare, patetice. Este unul dintre puținii scriitori români care se definește printr-un refuz hotărît, aproape total, al condițiilor sociale, artistice și chiar metafizice, a scriitorului din vremea sa, ca și pe o incușă și alitudinii personale, ireductibile față de curente sau grupuri literare.

Alături de Camil Petrescu, Mircea Eliade este poate, scriitorul român cel mai obsedat de biografia sa spirituală, de creșterea dramatică a ființei sale lumirice. Este un scriitor al conștientului. Scrierile lui Mircea Eliade sunt caracterizate egalmente Teze și antiteze, ca și o operă care a debutat prin romanul mărturisit autobiografic Isabel și apele diavolului (1930) și volumul de eseuri semnificativ intitulat Soliloqui (1932). Adevărata operă a lui Mircea Eliade, nepublicată, ar putea fi considerată, de aceea, un Jurnal neîntrerupt, sursă de-aftel mărturisită a unor eseuri, fragmente și note, din care s-a născut Jurnalul (1933), pentru că aici apare un al doilea personaj, autonom față de intelectualul narator, femeia orientului, mister și miracol totodată. Romanul nu este o poveste de dragoste exotice, ci o evocare a unui spațiu mental totalmente diferit de cel al nostru. Imbrățișările îndrăgostitilor susțin încercarea și eșecul tragic, de contopire a spiritualității europene și a celei indiene. Încununat cu premiul Societății Scriitorilor Români, romanul Matrepsi rămîne, în ciuda unui ușor sentimentalism, unic în literatura română.

Privit în alt sector al romanelor sale, Mircea Eliade este, fără îndoială, unul dintre cei mai înzestrați romancieri „gidenți” (G. Călinescu). Andre Gide poate fi citat în legătură cu „disponibilitatea” personajelor sale, fascinate de tot ce înseamnă experiment și inedit în viață, dar, vitalitatea lor debordantă, pesimismul pentru idei și ciocnirea lor abstractă, obsesia morții, a sexului, a realizării (sau a ratării), conduc spre romanul englez, mai ales spre D.H. Lawrence și Aldous Huxley. În schimb, fervoarea spirituală, căutarea unor esențe transcendente și a rădăcinilor lor în constituția etică, amintesc de Papini și Unamuno. Eseistul care le-a dedicat pagini excelente în *Isula lui Euhemeris* (1943), se atasează singur, ca romancier, celui curent european din romanul modern, care este preocupat de exaltarea simultană a vitalității și spiritualității omului, în afara unor formule confecționate de tradiția ortodoxă ori catolică. Nobletea particulară a acestui tip de roman este efortul patetic de căutare, lupta cu inerția, orarea de imobilitatea oricărui soluții. Mi se pare important de subliniat că Mircea Eliade este, în România, reprezentantul lui cel mai realizat estetic. „Modernitatea” sa este de ordin propriu-zis estetic. În afară de arta contemporană și a unor romane ca *Întoarcerea din Rai* (1934) și *Huliganii* (1935), de nuanță huxleyană, nici tehnica narativă, nici construcția personajelor ori subtextul simbolic, nu trimit la marile inovații ale secolului în roman. Intelectualul obsedat de creație, destin, sexualitate, femeia rațională, problematică, părintii patriarhali, depășii de revendicările brutale ale copililor, cam acestea sînt tipurile care revin în fiicele roman. Pregașta lor este mai curînd etică și modernistă se datorește ideilor dramatice care ținesc din fiicele conversației, pentru că orice conversație implică decisiv, aproape mortal, modalitatea și posibilitatea însăși a existenței vorbitorului. Sexualitatea împinsă pînă la abjecție este un mod de veri-

care pentru Mîtică Gheorghiu, la fel ca muzica, în cazul lui Petru Anice, meditația estetică, la David Dragu sau libertatea anarhică, „totală”, pentru Alexandru Pleșa (Huliganii). Deasupra tuturor, se întinde umbra eroului stendhalian, a tinărului în conflict cu lumea, căreia vrea să-și impună propria valoare. Umbra unui Julien Sorel, mai mult decît a unui Raskolnikov, pentru că, dintre toate experiențele, numai una, decisivă pentru eroul dostoevskian, lipsește celui creal de Mircea Eliade - iubirea, iertarea, înțelegerea. Eroul său cunoaște sacrificiul, dar nu dăruirea, pasiunea lucidă, rece, dar nu iubirea transfiguratorie, iertarea, ca și sentimentalul, lirismul nu încep în această lume virilă, amorală (nu imorală), crispată de voința cunoașterii, fără armonia descoperirii de sine și a unei angajări umane definitive. Există o singură responsabilitate, față de tine însuși și chiar relațiile cu ceilalți înseamnă, în ultimă instanță, împlinirea propriului destin.

David Dragu, acest alter-ego al scriitorului, este singurul care se distanțează de o asemenea „experiență huliganică”, exact deîntîci ca o ignoranță a orărilor, a adevărilor oferite de alții (indivizii ori sisteme): „Să nu repeți nimic, să nu crezi decît în tine, în înțelegerea ta, în biologia ta, dacă vrei”. Este o irresponsabilitate adolescentă, un teribilism fermecător dar închietat, și chiar inuman cînd se permanentizează în anarhie. Dragu înțelege că după această vîrstă urmează cea a maturității responsabile, grave, civice („eu nu respect și nu admir decît pe omul care acceptă toate consecințele acelor sale, cît ar fi ele de grozave și primejdicioase”), pe care o ilustrează prin propriul lui comportament. În al doilea rînd, el protestează vehement împotriva identificării nonconformismului cu violența organizată politic în grupuri profesiste: „Oamenii aceștia sînt simulați din afară, prin ordine, prin sefi și prin coruri. Nu este o revoluție a tinereții biologice. Este o barbarie organizată, deci cu totul altceva decît huliganismul. Am dat aceste precizări pentru a risipi prejudecata, atît de îndelungată persistentă, potrivit căreia romanele citate ar evoca numai tinerețel „de dreapta” din deceniul al patrulea. Mi se pare evident că, Mircea Eliade a încercat și a reușit o monografie a adolescenței, frămîntîndu-se dramatic în mijlocul tentațiilor viciilor, viciilor și societății românești din momentul istoric dat. Interesul psihologic al scrierii este încontestabil și în această privință, pe care o rînd, valoarea romanului. El nu trebuie acoperit de falsa identificare a autorului cu unele personaje, de care, cum am arătat, se distanțează în mare măsură. În al doilea rînd, valoarea romanului se află în panorama unei generații, și a unei societăți, intens prezentă, dramatică, în ciuda unor simplificări a liniilor. Alături de Camil Petrescu, H. Papadati Bengescu, G. Mihăescu, Mircea Eliade este un romanier important al mediului urban românesc interbelic, cu nuanța specifică a concentrării asupra mediului urban adolescent. Este o linie epică ce va continua, de altfel, în romane ca *Nuntă în cer* (1938) și *Forêt interdite* (Nopțile de Sânziena).

A doua componentă a prozei lui M. Eliade, în afara romanului urban, este romanul și nuvela fantastică *Domnișoara Cristina* (1936), *Sarpele* (1937), *Secretul doctorului Homberg* (1940) sînt continuate cu recentele *Nuvele* (Madrid). Așa cum romanul realist înseamnă o confruntare de atitudini, romanul fantastic înseamnă confruntarea unor forțe supranaturale, telurice, a unor ființe maligne, dar în forme, neplămîdite de genul plastic grec ori de conștiința creștină. Romanul fantastic este, pentru istoricul religiilor, o modalitate de plonjare directă în magma gîndirii arhaice, în universul arhaic pe care i-l poate oferi numai folclorul, în scrierile magice, ori îndepărtate Indiei. De la Eminescu, nici un scriitor român nu mai fusese fascinat de acest spațiu artistic și metafizic. Ca eminent unul de știință, Mircea Eliade are meritul de a fi deschis culturii române un orizont spiritual pe care alte culturi europene li străbătuseră cu mult înainte. În orice istorie a difuziunii spiritualității orientale (și arhaice) în Europa, numele său figurează de mult la loc de cinste. O aceeași importantă o are și scriitorul. Literatura fantastică (în sens larg) mai nouă, pare a se concentra asupra enigmei și fisurii realului, ori asupra unor lumi imaginate. Mircea Eliade, prin volumul *Nuvele* (mai ales Le Igiônici), rămîne unul dintre puținii scriitori europeni interesați încă de un fantastic folcloric, cu personaje și evenimente evanescente, întrupări ale unor forțe ce ne regizează „de dincolo” existența. În orice caz, în literatura română modernă, scrierile fantastice ale lui Mircea Eliade constituie un important termen intermediar între Matei Caragiale și proza mai nouă, reprezentată de *Iarna bărbăților* ori *Echinocrii nebunilor*. Fantasticul oniric al acestora a cunoscut, poate, întrupările mitice ale „sarpele” ori „îgiôniciilor”.

SORIN ALEXANDRESCU

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Poet din tinăra generație (născut în 1937 la Turda, absolvent al Facultății de limbă și literatură maghiară din Cluj) Lászlóffy Aladár a început să publice în 1954. Primul său volum, *Hangok a tereken* (Glasuri în piețe) a apărut în colecția Forax (Lucasărul) în anul 1962 și a fost considerat de critică ca manifestarea unei personalități poetice distincte față de confracții săi de generație, de care totuși este strîns legat prin aspirații comune de înnoire poetică, prin practicarea poeziei de idei. Cele două volume ulterioare *Színhelyek* (La fata locului - 1965) și *Kepekönyv a vonalakról* (Carte cu poze despre linii - 1967) marchează îmbogățirea creației sale poetice și o împlinire artistică.

KOVACS JANOS

LEON D. LEVITCCHI

Eminent shakespeareolog și profesor (născut la 27 august 1918) care în ultimii 20 de ani a desfășurat o prodigioasă activitate editorială și didactică (peste o sută de lucrări publicate) contribuind din plin la dezvoltarea învățămîntului și răspîndirea culturii de limbă engleză de la noi alături de personalități marcante ca Ana Cărlan, Petru Comarnescu, Mihnea Gheorghiu, Mihail Bogdan, Dan Dutescu, Ioan A. Preda și alții. Din lucrările sale remarcăm cu deosebire următoarele titluri: *Dicționar român-englez*, 1170 p. 1960; *Antologie bilingvă William Shakespeare*, bogat adnotată în colaborare cu

Dan Dutescu 720 p. 1964; *Esopetitia la Shakespeare* (1958); *Antonieta la Shakespeare* (1958) și *Reconstituirea tematică a piesei Troilus și Cressida* (1960) - câteva din cele mai importante studii de shakespeareologie. Traducerea următoarelor piese: *Malt șogorot* pentru nimic, *Henric al IV-lea, Partea II-a*, *Troilus și Cressida*, *Timon din Atena* - prima versiune românească, împreună cu D. Dutescu și *Furtuna* (1955-63). De asemenea

desfășurează traducerea integrală în versuri alternative a poemului *Beowulf*, primul monument de literatură anglo saxonă. Talentul său de traducător este vădit orientat în direcția poeziei cu forme fixe de factură clasică. Cultivînd o traducere riguroasă filologică L. L. reusește totuși să restituie integral valoarea estetică ale originalului. L. L. funcționează în învățămîntul superior din anul 1949 și este membru al Uniunii scriitorilor din 1955.

ȘT. STOENESCU

VALENTIN LIPATTI

S-a născut la 26 martie 1925 în București; absolvent al Facultății de litere și filozofie a Universității din București, conferențiar universitar la catedra de limbă și literatură franceză a aceleiași universități; în prezent delegat permanent al Republicii Socialiste România pe lângă UNESCO. Activitatea literară și implicit profesională a lui Valentin Lipatti cuprinde studii, eseuri și articole privind în special literatura franceză: *Istoria literaturii italiene* (curs litografiat, 1945), *Despre arta dialogului la Diderot* (extras, 1955), *Cornelle, poet burghez* (extras, 1955), *Moștelele - gînditor iluminist* (1955), *Valori franceze* (studii, eseuri și articole, 1959), *Leclij de limba franceză prin radio* (1963), *Istoria literaturii franceze* (1967); în colaborare a publicat *Manuale de literatură franceză*, A tradus din Jean Anouilh (*Cleopătra*), Victor Hugo (*Antologie* și prefată sub titlul *Despre literatură*) Moliere (*Soțul păcălîit*), Paul Valiart etc.

Trebuie menționată contribuția lui Valentin Lipatti la talmăcirea creației noastre literare în limba franceză - unde se înscrie cu cîteva adevecate și subtile transpuneri: *Răscoală de Liviu Rebreanu* (1957, 1958), *Tara vinurilor* de C. Prisnea etc.

EMIL MANU

DEPLINA ADEZIUNE

(Urmare din pag. 1)

Planarea Comitetului Central a Partidului Comunist Român din 1 martie 1963 a aprobat politica și acțiunile întreprinse de Comitetul Executiv al Comitetului Central, precum și activitatea desfășurată de delegații Partidului Comunist Român la Conferința de la Budapesta.

Hotărîrea Planării subliniază că partidul nostru: consideră că este de o importanță vitală pentru unitatea mișcării comuniste promovarea unor relații între partidele comuniste bazate pe principiile marxism-leninismului și internaționalismului proletar, pe respectarea independenței, egalității și neamestecului în treburile interne, pe dreptul fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia politică internă și externă.

Planarea Comitetului Central a subliniat hotărîrea Partidului Comunist Român de a dezvoltă în continuare relațiile cu celelalte partide frățesti indiferent dacă au fost sau nu

la Budapesta, de a dezvoltă relațiile cu toate forțele antiperialiste în interesul cauzei socialismului, păcii și unității.

Politica Partidului Comunist Român a fost și va rămîne aceea de întărire prin toate mijloacele a unității și coeziunii mișcării comuniste și muncitorești, a normalizării relațiilor frățesti între partidele comuniste. Hotărîrea Planării se bazează de adevărata înțelegere a tuturor intereselor noastre internaționale, a tuturor scriitorilor indiferent dacă sînt sau nu membri de partid. Există, cu privire la principiile politice internaționale a Partidului Comunist Român, o adevărată națională deplină, o unanimă unitate de vederi, tocmai fiindcă această politică se bazează pe învățătura marxist-leninistă, tocmai fiindcă această politică servește întregul cauză socialismului în lume, cauza progresului și a păcii, tocmai fiindcă această politică constituie expresia exemplară a internaționalismului proletar. Scriitorii români vîd în politica Partidului Comunist Român expresia propriilor lor aspirații, mănușite, convingeri și o sprîjină din toată inima.

(Urmare din pag. 1)

norodul, nu țama jefurilor. Autorul el nu putea fi, după el, decît un poet combatant și negreșit „un socialist român”. Acel Tudor Vladimirescu...

Socialismul românesc are într-adevăr o tradiție memorabilă în abordarea problemei emancipării sociale și naționale. Scrioarea lui Engels către Ioan Nădejde, din 4 ianuarie 1888, exprimă un viu interes față de „Ce vor socialistii români”.

În concepția lumii contemporane a devenit îndubitabil faptul că națunea rămîne o forță motrice de seama a dezvoltării istorice chemată să joace încă mult timp un rol deosebit de important în progresul societății omenești. Și de asemenea că, încă pentru multă vreme de aici înainte, cooperarea între state trebuie să se bazeze pe principiul dezvoltării independente a fiecărei economii și culturi naționale. Orice încălcare a acestor principii nu poate să reziste demonstrațiilor vieții sub nici un regim social-politic, și încălceri pe suprafața planetelor, unde oamenii luptă pentru respectarea aspirațiilor lor legitime de progres, bunăstare și demnitate.

Partidul nostru comunist a continuat tradițiile bune ale mișcării muncitorești din țara noastră, tradițiile ei internaționaliste. El se afirmă în prezent ca o forță constructivă și dinamică a coeziunii mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a solidarității și unității și sociale, cu frontul larg al tuturor forțelor antiperialiste și democratice. Am fost și sîntem alături de cei care își „apără sîrăcia și nevoile și neamului”, contra agresiunilor imperialiste și neocolonialiste, împotriva aspirărilor lor de tot felul și mai ales împotriva megalomaniilor care, regîndu-și, mai mult sau mai puțin abul, intervențiile diplomatice sau armate în numele „libertății popoarelor”, proclamă mîca națune în defensivă o categorie socială depășită istoriceste și plectează pentru înlocuirea ei cu organizații mai „democratice”, suprastratele, la adăpostul cărora imperialiștii să poată dicta nestingherit în viața popoarelor.

Viața internațională impune astăzi oricărui țări libere și suverane o mare atenție în statornicirea unor relații de colaborare interstatuale pe coordonate în care de multe ori n-a existat o experiență anterioară, sco-

tînd cu succes la iveală modalități nemiștinute în istorie. Colaborarea și cooperarea între diferitele națiuni, în orice domeniu, nu se poate produce fără crearea posibilităților materiale și spirituale care să le-o garanteze, fără dezvoltarea independentă a fiecăruia, fie că e vorba de un stat nou, sau o țară pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste cum e România.

De aceea nu vom stăruî nicodată deajuns, arînd și subliniind rolul națiunilor socialiste în sensul formulării explicite cuprinse în raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a P.C.R., pe care conducerea partidului nostru o dă patriotismului socialist.

E bine deci să repetăm că eforturile comunistilor din România pentru propășirea materială și spirituală a poporului, a naționalităților conlocuitoare, cu dătinile fiecăreia, pentru înflorirea orînduirii socialiste, corespund în întregime intereselor națiunii noastre socialiste și în același timp ele „NU POT FI ÎN NICI UN CAZ INTERPRETATE CA O POZIȚIE DE INCHISTARIE” ca o ignoranță a intereselor cauzei generale a socialismului.

Dimpotrivă, cu cît fiecare popor care a ales drumul socialismului demonstrează în practica propriului său edificiu că urcă pe noi trepte ale progresului și civilizației, cît dobîndind prin lupte grele dreptul de a fi stăpîn pe soarta sa, își exercită acest drept cu matură chibzuită și eficacitate în avantajul material și spiritual al poporului, al cauzei celei mai înalte a omenirii - cu cît mai evident rezultatul eforturilor sale în ANSAMBLUL lor, reprezentînd o mai efectivă participare la cooperarea și înflorirea multinațională a tuturor țărilor socialiste și o contribuție de nădejde la consolidarea forțelor socialismului și păcii pe plan mondial, la asigurarea solidarității internaționale, a frontului antiperialist.

Înbutind, fiecare în țara lui să demonstreze superioritatea orînduirii socialiste într-un ritm corespunzător dinamicii universului de azi, comunistii exercită această puternică influență asupra evoluției vieții internaționale, făurind argumente palpabile, hotărîtoare, pentru obținerea de noi victorii pe toate drumurile luptei pentru libertate și progres social, pentru unitatea frontului antiperialist.

Not astfel credem că se poate de astăzi cel mai bun răspuns la apele Manifestului primordiale al comunistilor „proletari din toate țările, uniți-vă!”.

Pe drum

Colaboratorii noștri vă recomandă :

CARTEA — I. Peltz. „Foc în hanul cu tel” — roman — în colecția „Romane de ieri și de azi”, Editura pentru literatură.
TEATRU — „O noapte furtunoasă” de I. L. Caragiale la „Institutul de teatru”.
FILM — „Răpirea fecioarelor” — o nouă producție a studioului București (partea a II-a a serialului „Haiducii”).
MUZICA — Concert de cameră susținut de Mihai Constantinescu și Ștefan Gheorghiu (vioară), Horst Gehann (orgă). În program lucrări de

ARTE

Colaboratorii noștri vă recomandă :

Caselli, Telemann, K. Stanitz, Bach, Haendel, Haydn. (Sala mică a Palatului — 11 martie a.c.).
EXPOZIȚII — Expoziția Bițan — în holul Teatrului Mic; Expoziția colectivă de grafică — în Galeriele din Bulevardul Bălcescu (vernisaaj duminică 10 martie a.c.).
TELEVIZIUNE — „Cameleonul păstorului” de Eugen Ionescu. (emisunea Studioul Mic, joi 14 martie 1968).

Nu e o noutate ceea ce spun eu acum și anume că orice manifestare a unui mare scriitor în a-fara perimetrului operei care l-a făcut celebru, chiar și o epistolă oarecare, e investită, prin forța lucrurilor, până la urmă, cu un quantum de inedit virtualmente apt să definească sau să contribuie la definirea personalității respective. Acesta e și cazul autorului capodoperei care este romanul Morometii. Scriind o piesă de teatru, Marin Preda și-a surprins cititorii nu deplin impus conștiinței publice. Explicația s-ar putea afla și în caracterul angajat, civic, al personalității sale de literat, martor al unor evenimente care nu-l pot lăsa pe nimeni străin. Apoi, nu o dată, se știe, o simplă știre de ziar a constituit punctul de plecare a unor capodopere. Vezi Măstărea din Parma. Așadar, să trecem peste acest declin de surpriză și să încercăm să ne obiectivăm privind piesa.

Despre **Martin Bormann** s-a vorbit foarte mult în presa ultimilor ani și de o asemenea manieră încât de fiecare dată interesul pentru descoperirea abominabilului criminal nazist se însoțește cu ideea derizoriului misterios, existenței sale reale. Iată punctul de plecare al piesei, și nu greșesc dacă spun că abordarea subiectului cu mijloacele teatrului putea conduce la un examen literar ferit. În realitate, ceea ce rămâne valoros e intenția, pentru că despre o piesă de teatru propriu zis nu se poate vorbi. Un aventurier francez de origină română, pe nume **Jan Paulescu**, aflat o vreme în slujba lui

Chembe, pe care-l părăsește exact în momentul în care acesta hotărăște lichidarea sa, pornește în căutarea altei aventuri senzationale: descoperirea lui **Martin Bormann** undeva în America Latină, într-o colonie de foști naștiți ascunși în sălbăticia unei realități geografice mai greu abordabile. Tablourile scenarului se succed reportericește, relatate cu mijloace reportericești oarecare, pentru a ne istorisi o poveste alcătuită din toate lucrurile comune ale clișeelelor de ziar. Personajele nu trăiesc decît pentru a justifica lanțul întâmplărilor, cărora li se acasă o poveste amoroasă comună, sfîrșită la fel de comun, adică trist, și un final neconcludent suspendat în concluzii confuze. **Jan Paulescu** se întoarce la Paris pentru a pieca poate într-o nouă aventură și totuși la încheierea unui episod din serialul picturist care este **Evadatul**.

Interesantă este însă convingerea unor comentatori care consideră că un mare scriitor e dinainte investit cu o anumită greutate ce nu permite rostirea adevărului elementar. Personal nu văd a l se știți lui **Marin Preda** nimic din credulii pe care și l-a cîștigat în fața sutelor de mii de cititori ai prozei; mai ales atunci cînd se confirmă și în scris ceea ce el însuși poate foarte bine constata: însecesul unui moment, oarecare de altfel, al activității sale scriitoricești.

S-a vorbit pe multe coloane despre sondajul întreprins de scriitor în spiritualitatea unei anume umanități, despre drama angajării sau drama opțiunii pe care a reprezentat-o destinația eroiului și așa mai departe. Nu pot fi contestate intențiile și ele sînt reale. Am mai spus. Dar realitatea scenică nu poate fi nici ea contestată. „Drama” lui **Jan Paulescu**, care ar putea reprezenta un proces de conștiință contemporan prin confruntarea a două mentalități diametral opuse, e prea sumar și didactic relată pentru a

DINU SĂRARU
CRONICA TEATRALĂ

Martin Bormann

presupune amintitul sondaj și ea rămîne superficială în planul artistic. Pentru că, se știe foarte bine, nu numai subiectul contează. Oricît am dori noi să fim de generosi, nu putem, fără riscul ridiculului, să asociem situațiile din reportajul dramatizat **Martin Bormann**, cum face un cronicar, argumentul scrisului lui **Beckett** sau **Ionescu**, sau să scriem, negru pe alb, că ne aflăm „în fața unei din cele mai interesante și mai puternice drame românești ale stagiunii 1967-68”. Las la o parte faptul că o dramă nu e chiar așa de puternică și de originală dacă se circumscrie unei stagiuni(!) E ca și cînd ai spune, e cea mai frumoasă casă a anului 1967 din **Bușui**. În sfîrșit, ni se cere să acceptăm stîngăciile începutului, ale lipsei de meșteșug etc., dar ascultate pe scenă, replicile, în care cunoscuții ai cădemîței zilnice văd nu știu ce comentariu filosofic, sînt de-a dreptul exasperante prin caracterul lor jurnalistic. Cit despre „lupta” pe care o dă eroul cu conștiința sa, sau cit despre „rechiזורiul” pe care-l întreprinde, ele sînt atât de transparent descrise și de școlare, încît se simte dificultatea interpretului de a-și găsi un punct de sprijin cit de cit solid în definierea personajului său.

Apoi, nu trebuie uitată, alături de „drama lui **Jan Paulescu**”, drama **Interpreților**. Închipuți-vă de pildă, situația de miercuri seara : o sală de 560 de locuri, din care s-au vîndut 123, pentru a fi prezenți în sală, pe la opt fără douăzeci, într-o somnolență tristă, abia 76, ca mine. Chiar atîta lipsă de înțelegere din partea acestui public, pe care nu o dată îl elogiem pentru exigența lui reală, nu se poate imagina!

Stam singur în primul rînd, gol, ca și al doilea, ca și majoritatea, secundat undeva în spate, de un pilc de oameni, pe fețele cărora citeam o limbe resemnată și mă gîndeam la dra-

ma actorului care e nevoit să joace în fața unei săli orbe.

Poți într-o asemenea situație, să nu sublinezi, cu toată căldura, jocul actorilor, nedumerit și înșiși, poate mai rău decît spectatorii puțini, și făcînd eforturi să atenueze improprietatea scenică a replicilor? Aș vrea să remarc, așadar, entuziasmul **Soranei Coroamă** care a imaginat un cadru adecvat împrejurărilor reportericești propuse de text, cu concursul inginerului arhitect **Vladimir Popov** și al unor actori cărora au de spus cîteva replici din timp în timp și se străduiesc să lege un fel de acțiune cînd scena rămîne ca o gară prin care trec călătorii grăbiți. În **Jan Paulescu**, **Constantin Diplan** e un interpret conștiințos, ca și **Diana Popescu** sau **Fulu Cristescu** sau **Alfred Demetriu** sau **Coma Brașoveanu** etc. Prezența lor în scenă e atât de sumară încît nici nu le poți cere să fie mai mult decît simpli purtători de replici. Într-o partitură care ar însuma în total 15-20 de minute, **Chiril Economu**, cunoscut pentru virtuțile lui în planul compoziției, e streșnit tot timpul de împrejurările de a nu putea face altceva decît să debeatze tirade de jurnal. Interpreta rolului **Hauna**, **Ana Maria Oțeta** e de admirat în debutul ei pe scena Naționalului pentru modul cum își depășește textul, conturînd un personaj ceva mai complicat și făcînd, cu talent, tot ceea ce se putea face pentru a ne convinge în continuare despre calitățile ei actoricești reale pe care ni le făcuse cunoscute încă din Institut.

Dar ceea ce m-a impresionat cel mai tare a fost momentul final, cînd actorii au venit să salute... pe cei 76 de spectatori, pilcuți în mijlocul imensei săli din Piața Amzei. Îi rog să mă creadă că am fost cu tot sufletul alături de ei și n-am fost mai puțin impresionat decît ei.

PLASTICĂ
A FIȘE

„Principiul cere ca un afiș care nu e injectat în 2 secunde pe stradă (o secundă și jumătate din metrou) să nu fie bun” — **Le Duca**, „Afișul”. Mă gîndeam la această observație privind acum cîteva zile efigia festivalului de muzică ușoară de la Brașov, creat evnient cu scopul de a avea un afiș pentru o strage publică — nu sînt evidențiate numele participanților, (abia de curînd a apărut, separat, fotografia gigantică a unora dintre ei) — în fond singura garanție a unui succes artistic și de casă, ci muzică și, cu lux de amănunte, numele organizatorului. Trecătorul grăbit este derutat, cel care are timp să parcurgă întreaga literatură a afișului, nedumerit și în fond nelămurat. Pătrînd la acest nivel, afișul are în conștiința publicului o repercușie identică — ca aceea a unui anunț anonim dat la „România liberă”. Desigur scrierul — scriitura însăși ca și conținutul ei — au un rol esențial în transmiterea mesajului pe care afișul îl slujește, în eficacitatea lui. Dar pentru această sensul trebuie să fie înierstat în imagine, să formeze cu această un ansamblu nedestructibil, cu o complementaritate absolută. Din acest punct de vedere majoritatea afișelor noastre însă se păstrează la un nivel neacceptabil, fără exagerare, nici pentru secolul trecut. Imaginea este relevată pe planul 2, cînd n-o suplierește (fără s-o sugereze însăși) scrierul o domină. Afișele de teatru sînt în acest sens un exemplu definitoriu. Plecînd de la formula unui format și a unor culori mereu aceleași (negru pe galben pentru Teatrul de Comedie, albastru și roșu pentru Național etc.), fără a explora eficacitatea acestui procedeu — care are ca scop recunoașterea de la orice distanță a teatrului respectiv, afișele acestora, prezente monoton întodeauna unul lingă altul, indiferent de spectacolul pe care-l recomandă, se pierd în detalierea nesfîrșită a membrilor tuturor realizatorilor puse unul sub altul cu litere din ce în ce mai mici — ca pentru un examen oftalmologic. De ani de zile prin această repetare (mă refer la prezentarea în sine, nu la piesele prezentate) interesul pentru ele s-a banalizat, nu mai sînt consultate decît de trecătorul cărui îi intrize autoburul cu a cărui stație, deseori coincide punctul de afișaj.

Din păcate, aceeași lipsă de fantazie și de variație se poate reproșa, lucru aproape inexplicabil, afișelor de expoziții. Cele cîteva excepții — cel pentru expoziția de tapiserii, semnat de **V. Șetran** și **Ion Oroveanu**, viol, colorat, sugestiv sau cel al **Heidi Balotă** încercat defavorabil totuși de prezentarea organizatorilor — **U.A.P.** și fondul plastic din **R.S.R.** — scrie fără prescurtări, lucru unanim cunoscut) și alte câteva, se pierd evident în masa lanțelor a-cronice. Și pentru că avem afișul bun — și expozițiile de plăt acum o demonstrează — trebuie ca arta lor să cucerească strada, să revoluționeze concepția învechită care o mai domină (și ar fi multe lucruri de spus despre afișajul propriu zis, despre nevoia de spațiu între diferitele afișe — singura condiție a evidențierii lor, despre înghesușala care neutralizează efectele contribuției afișelor, o dată mai mult, la prețioasa educație estetică a publicului.

CRISTINA ANASTASIU

MIHU VULCĂNESCU

„Canal Grande”

Trebuie să recunoaștem că sub altele aspecte, discuțiile publice privind dezvoltarea învățămîntului de cultură generală aduc în atenție puncte de vedere demne de interes, depășind lipsuri, propunînd soluții de perfectibilitate. În domeniul educației artistice însă, deși situația nu se pare a fi cu mult deficiente în comparație cu celelalte discipline didactice, intervențiile la discuții, puține la număr, s-au purtat de cele mai multe ori în direcții nesemnificative. De aceea, încercăm aici un punct de vedere.

O privire critică a procesului de instruire muzicală trebuie să pornească ipso facto de la baza ei materială. Manualele astăzi îndestulătoare, respectînd cu fidelitate un aspect logic, progresiv, al programei școlare, nu au întodeauna calități depline pentru a crea o adevărată emulație artistică a elevilor. Lipsite de acel sumum compact bine chibzuit de date, referiri, exemple muzicale, deseori căștile de muzică plătesc tribut unui schematism fără perspectivă, fără acea înținare pe care orice micro-cosmos artistic trebuie să-l cuprîndă, chiar și în lucrări didactice, permițînd juxtapuneri de exemple artistice — cîntece, melodii — de valoare certă, unei altele serii deficitare, prin care cultivarea sensurilor estetice este neglijată. E firesc ca probleme legate de valoarea artistică a muzicii ce se predă în școală să i se acorde atîta importanță. Judiciozitatea în alegerea trebuie să fițească spre absolut. Spu-

MUZICĂ

Educație și muzică

niind aceasta, nu putem să nu ne gîndim la cele cîteva cărți de muzică redactate cu ani în urmă de către un muzicolog, pedagog și artist de talia lui **George Breazu**. Pentru cei care nu au azi la îndemînă să răsfoiască aceste manuale de artă sîntem tentați să redăm aici un citat: „Revue de musicologie” (1938) **Amedeo Gastu**... „Pe cînd un volum asemănător pentru clasele liceelor noastre și colegii noștri francezi? În care din aceste instituții organizarea muzicală este atât de satisfăcătoare, pentru ca noi să putem urma, de departe exemplul României”. Citate străine cu referiri la fel de laudative pentru cărțile lui **George Breazu** pot fi adăugate. Dar mai important este a afla prin ce erau aceste manuale atât de reușite? Ce cuprîndeau ele? Reflectînd, constatăm puritatea ideilor artistice, bunul gust, fantazia, evitarea teoretizărilor rigide, perifrastice, ritmul alert al transmiterii invenției muzicale, nuanțarea fină spre cultura de specific național, firesc distribuită în tipare scolare. Pentru astfel de manuale am vrea să milităm, fără să credem însă că ele ar corespunde într-un totuși realităților noi, în orice caz impunîndu-se a fi apreciate ca puncte inițiale, etaloane comparative.

Metodologii par a fi azi de acord considerînd că educația muzicală în școală de cultură generală trebuie să se desfășoare pluridimensional. S-a văzut clar că o simplă

instruire cu alfabetul muzical este total insuficientă pentru formarea unei culturi calitative și s-a înțeles de asemenea că numai însușirea istorică a culturii muzicale este în măsură a realiza ceea ce depînde, autentic înțelegere ce se pretinde tîneretului. Și aici, deseori poate fi sesizată căderea în enunțări livresci, cu cataloagii simpliste, contactul cu muzica realizîndu-se insuficient, fără ca să permită concluzii artistice intime unor date abstracte. Or, acest contact direct cu emoția artistică e prejudiciat de timpul redus afectat audțiilor, de absența materialelor didactice muzicale necesare. Nu sînt discursuri suficiente, magnetofoane, se audiază fără sistemă, fără perspectivă istorică, ades opere neesențiale dar care sînt la dispoziția școlilor. În condițiile acestea se impune cu necesitate existența în fiecare școală a laboratorului, clasă-studio, în care să aibă loc orele de muzică. Numai în condiții de laborator al artei, cu aparatură necesară, suficient de complicată, se pot realiza înfăptuirile spre care tindem. Cînd vom putea vorbi de introducerea în programa de învățămînt, în afara orei de curs, a altele de audiiți colective, așa cum se obișnuiesc în alte țări, numai atunci, cu siguranță vom putea constata un grad înalt de cultură artistică al tîneretului nostru.

IANCU DUMITRESCU

FILM

FLASH TUNISIAN

În acestă țară care se desenează pe harta Maghrebului ca un hipocamp uvel, cu fața spre Mediterană, în Tunisia, unde am întîlnit la tot pasul semnele unui important avînt economic, social, cultural, filmul ocupă un loc de frunte la masa artelor. Faptul e ușor de observat la simpla răsfoire a presei: nu e zi în care gazetele sau publicațiile o cronică, o recenzie, un articol cu privire la cinematograful; nu trece o săptămînă fără cîte o pagină sau două dedicate în întregime artei filmului. Tunisienii se duc des și cu plăcere la cinematografele și cluburile lor sînt exemplar organizate. Cîmpusul al înverilor elevi și studenți din **Hamam Lij** sau **A treuit** o umbră al lui **Moncef Ben M'rad**, ferventul animator al cîneclubului din această localitate, sau, în sfîrșit, **Păpușa** de **Ahmed Kechine** de la **Kairouan**, premiat la Festivalul internațional ce are loc în fiecare an în frumoasa localitate balneară **Kelibia**. Cu sprijinul Federației lor, dar cu mijloace proprii, cînecluburile editurază reviste de o elegantă înfățișare intelectuală și culturală: **Ecran**, **Cinema** și cultură. **Goha** etc. la care se adaugă publicația centrală **Nawadi**, condusă de **Tahar Cheria** și **Moncef Ben Ameer**, oameni de cultură de o notabilă finețe.

Am sîrit asupra acestui aspect, al amplei difuziunii (s-ar putea spune, capilară), a filmului, pentru că mi s-a părut cel mai pregnant și mai evident, ceea ce ne înseamnă însă că efortul cinematografiei tunisiene de a-și constitui o artă înfloritoare și o solidă bază industrială ar fi mai puțin important. Dimpotrivă, studiourile de la **Gammarrh** — admirații plasate pe fîrmlul mării, la nord de capitală, și dotate cu aparatură modernă, producînd deocamdată jurnale de actualități și documentare — vor permite curînd o lărgire a cuprînderii în direcția filmului de lung metraj. Există de pe acum realizări, în acest sens, care exprimă tendința firescă a tunisienilor de a cristaliza o producție autonomă, oglîndă a originalității și bogăției lor spirituale. Mai de multă coproducția franco-tunisiană, **Goha** le simple, mai de curînd coproducția germano-tunisiană **Hamida** — a cărei delicatețe poetică am aplaudat-o și la București, cu prilejul galei filmului tunisian — sînt semnificative pentru orientarea ideologică și estetică a cinematografului în această țară cu multiple straturi de cultură: feniciană, romană și islamică. În 1966 a fost produs primul film al studiorilor **SATPEC** din inițiativă și cu resurse exclusiv tunisiene: **Al Fajr** (**Zorile**) în regia lui **Omar Khliji**. Ca orice film de început, **Zorile** nu e ferit de stîngăci și naivități, dar prin ceea ce are cu totul pozitiv, el atestă un viguros potențial artistic, de la regia la direcția imaginii (**Ezzedine Ben Ammar**), de la tehnicienii sunetului (**Moncef Fersi**) la actorii **Ahmed Hamza**, echilibrat și elegant, **Habib Chaari**, de o expresivitate intensă, **Tahar Haouas**, mobil și amuzant. Filmul lui **Khliji**, paștonat omagiu adus luptătorilor pentru libertatea și independența Tunisiei, e pus sub semnul unui faimos cîntec, al poetului **Chaabi**, figură de relief a întregii literaturi contemporane de limbă arabă.

Cînd poporul vrea să trăiască destinul va să se înduplece. **Tirana** va să piară. Și înfîrșite să se rupă.

Ar mai fi de adăugat că străvechil renume al Cartaginei se leagă astăzi și de o manifestare cinematografică: Festivalul internațional al zlielor filmului de la Cartagina, confruntare biennială a cîneștilor din Africa, din bazinul Mediteranei și din alte părți ale lumii.

În Tunisia, cinematograful a devenit repede o dimensiune constantă, necesară, a vieții spirituale.

FLORIAN POTRA

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHITEI (redactor-șef adjunct); **ION DODU BALAN** (redactor-șef adjunct); **GICA IUTES**; **SANZIA POP**; **M. N. RUSU**; **DINU SĂRARU** (secretar general de redacție); **VIOLETA ZAMFIRESCU**

Prezentarea grafică **ȘTEFANA HARBUR**